

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

**Návrh projektu na podporu vlastních dětí
pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou
péči na přechodnou dobu**

Bakalářský projekt

Studijní program

Sociální práce

Autor: Anežka Urbanová

Vedoucí práce: Mgr. Hana Šlechtová, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 25. 04. 2024

Anežka Urbanová

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucí práce, paní Mgr. Haně Šlechtové, Ph.D. za její obětavé a vstřícné vedení v průběhu psaní práce. Jsem vděčná za připomínky, trpělivost a zpětnou vazbu, kterou mi vždy ochotně poskytla. Poděkování také patří celé mé rodině, zejména mému manželovi, za podporu ve studiu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá podporou vlastní dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu. Cílem bakalářské práce bude vypracovat analýzu potřebnosti a následně návrh projektu podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu. Konkrétní podoba projektu se bude odvíjet od analýzy potřebnosti. V konceptuální části se zabývám charakteristikou pěstounské péče na přechodnou dobu, pozicí a rolí vlastního dítěte pěstounů, doprovázející organizace a dalších služeb. Téma je ukotveno v oblasti sociální politiky a v teoriích a metodách sociální práce. V praktické části je vypracována analýza potřebnosti a návrh projektu, který vychází z rešerše odborné literatury a této analýzy potřebnosti, pro doprovázející organizaci pěstounů.

Klíčová slova: pěstounská péče na přechodnou dobu, vlastní děti pěstounů, doprovázející organizace

Annotation

The subject of this bachelor's thesis is the support of biological children of foster parents providing short-term foster care. The goal of the thesis is a needs analysis of support for biological children of foster parents providing short-term foster care followed by a proposal of the support. I developed the specifics of the support project according to the analysis. The theoretical part of the thesis is concerned with the characteristics of short-term foster care, the position and role of biological children of foster parents, non-profit organizations, and other services. The topic relies on social policy and social work theory and methods. The practical part consists of the needs analysis and the project proposal based on data collected from a literature search and the needs analysis. I propose the support project to a non-profit organization.

Keywords: short-term foster care, biological children of foster parents, non-profit organizations

Obsah

Úvod.....	9
1 Pěstounská péče na přechodnou dobu jako forma náhradní rodinné péče.....	11
1.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	11
1.2 Pěstounská péče v kontextu sociální politiky	12
2 Vlastní děti pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu.....	15
2.1 Potřeby dětí	15
2.1.1 Potřeby dětí v kontextu vývojové psychologie.....	15
2.1.2 Specifické potřeby vlastních dětí pěstounů.....	17
2.2 Pozice a role vlastního dítěte	19
2.3 Změny v rodině	20
3 Vlastní děti pěstounů z pohledu služeb doprovázejících organizací a dalších služeb	23
3.1 Doprovázející organizace a jimi poskytované služby vlastním dětem pěstounů	23
3.2 Další služby poskytované vlastním dětem pěstounů.....	26
4 Ukotvení možné podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu v kontextu sociální práce	29
4.1 Propojení tématu s teoriemi sociální práce a etické hledisko	29
4.2 Propojení tématu s metodami a technikami sociální práce.....	31
5 Analýza potřebnosti projektu na podporu vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu	33
5.1 Změny v pěstounské rodině v důsledku vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu.....	35
5.2 Podpora vlastních dětí pěstounů ze strany doprovázejících organizací	38
5.3 Potřeby vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu.....	40
5.4 Reflexe výpovědí informátorů v kontextu poznatků z rešerše odborné literatury	43
6 Návrh projektu besedy pro pěstouny o zkušenostech vlastních dětí pěstounů s pěstounskou péči na přechodnou dobu	45
6.1 Cíl projektu	45
6.2 Popis cílové skupiny	46
6.3 Klíčové aktivity.....	46
6.4 Indikátory splnění klíčových aktivit	51
6.5 Management rizik	52
6.6 Výstupy a výsledky projektu.....	54
6.7 Popis přidané hodnoty projektu	54
6.8 Harmonogram – Ganttův diagram	55

6.9 Rozpočet projektu.....	56
6.10 Logframe projektu	57
Závěr.....	61
Bibliografie.....	63
Seznam tabulek	69
Seznam příloh.....	71
Přílohy	72

Úvod

Ve své bakalářské práci se věnuji tématu podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu (dále jen PPPD). V současné době roste povědomí o PPPD. Zároveň jsou oblasti, kterým dosud příliš nebyl dáván prostor. Jednou z těchto oblastí je podpora vlastních dětí pěstounů. Výkonem PPPD jsou přímo ovlivněny děti v PPPD, pěstouni, a právě také vlastní děti těchto pěstounů. Všichni tito účastníci spolu na omezenou dobu sdílejí domov, společný čas, radosti a častokrát i různé starosti.

Podle § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí je nutné, aby pěstoun uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče. Tato dohoda je smluvním vyjádřením pěstouna a doprovázející organizace. Existuje řada těchto organizací, jejichž úlohou je poskytovat podporu a služby pěstounům a současně má také jejich činnost průběžně kontrolovat a hodnotit. (Podolská, 2021, s. 19). Doprovázející organizace by se měly věnovat rodině jako celku (Pech, 2018, s. 53). Klíčový pracovník by tedy měl mapovat potřeby i vlastních dětí pěstounů. Některé doprovázející organizace (např. Dobrá rodina o.p.s.) na svých webových stránkách sdílejí e-mailovou adresu, která je určena *všem dětem* – z popisu vyplývá, že je tento prostor určen také pro dotazy vlastních dětí pěstounů (Dobrá rodina, 2024).

Většina dostupných studií, které se zaměřují na pěstounskou péči, hovoří o dětech umístěných v pěstounských rodinách, případně se soustředí na vztah mezi dítětem a pěstouny či jeho biologickými rodiči. Studie se zřídka zabývají vlivem PPPD na vlastní děti pěstounů a případnou vhodnou podporou těchto dětí.

Hlavním cílem bakalářské práce je vypracovat analýzu potřebnosti a návrh projektu podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD pro doprovázející organizace. Konkrétní podoba projektu se bude odvíjet od analýzy potřebnosti. Dílčím cílem je konceptualizace tématu podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD. K naplnění tohoto cíle provedu rešerši a analýzu dostupné odborné literatury a pramenů. Zaměřím se na odbornou literaturu z oblasti sociální práce, sociologie a psychologie (to zahrnuje knižní publikace, odborné články a kvalifikační práce). Prameny pak budou legislativa v platném znění, poznatky a informace získané přímo od doprovázejících organizací a také od pracovníků Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Bakalářská práce se skládá z konceptuální a praktické části, v níž se budu věnovat návrhu projektu.

V konceptuální části definuji klíčové pojmy pro uvedení do problematiky PPPD. Charakterizuji PPPD jako jednu z forem pěstounské péče a zasazuji téma do kontextu sociální politiky. Představuji potřeby, role a pozice vlastních dětí v pěstounské rodině. Dále se zaměřuji na doprovázející organizace a popisují jejich činnosti. Vymezuji práva a povinnosti pěstounů, které jsou popsány v dohodě o výkonu pěstounské péče. Představuji také další služby, které pěstounské rodiny mohou v případě potřeby využít. V této části práce začlením možnou podporu vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD do kontextu sociální práce. Také

zde prezentují výsledky rešerše výzkumů, legislativy v platném znění, kvalifikačních prací, publikací a dalších zdrojů týkajících se podpory vlastních dětí pěstounů.

Praktická část bakalářské práce je zaměřená na vypracování analýzy potřebnosti a následnému navržení projektu. Předmětem této části je vypracovaný návrh projektu zaměřený na podporu biologických dětí, které vyrůstají v pěstounských rodinách, které přijímají ohrožené děti na přechodnou dobu. V této části jsou představeny výsledky analýzy potřebnosti projektu a rešerše výzkumů a dalších zdrojů týkajících se podpory vlastních dětí pěstounů. Dále popisují cíl projektu, cílové skupiny, klíčové aktivity projektu, management rizik, výstupy a výsledky projektu, přidanou hodnotu projektu, harmonogram projektu, Ganttův diagram, rozpočet a logframe. Návrh tohoto projektu je vypracován pro doprovázející organizace.

1 Pěstounská péče na přechodnou dobu jako forma náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče (dále jen NRP) je péče o dítě, které je svěřeno náhradním rodičům. Dítě je vychovááno v prostředí, které se podobá životu v rodině. Mezi základní formy NRP patří osvojení, poručenství, svěření dítěte do péče jiné osoby, pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu. NRP má vždy přednost před ústavní výchovou a poskytuje dětem trvalou nebo přechodnou péči (MPSV, 2023a). NRP upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dále zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a také zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. Jednou z forem NRP je i tzv. pěstounská péče na přechodnou dobu (dále jen PPPD).

1.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Účelem PPPD je profesionalizace pěstounské péče a snížení počtu dětí v ústavních zařízeních. Institut PPPD slouží k rychlému umístění dítěte do péče vyškolených pěstounů (Trnková, 2018, s. 89). PPPD reaguje rychle na krizové situace a je nutné, aby pěstouni byli flexibilní a schopní přijmout dítě ve velmi krátkém časovém období.

PPPD je zmíněna v § 958 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a dále je upravena § 27a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Soud může na návrh Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) svěřit dítě do PPPD na dobu, kdy rodič nemůže ze závažných důvodů o dítě pečovat (např. je ve výkonu trestu odnětí svobody) nebo na dobu, po jejímž uplynutí je možné dát souhlas s osvojením či do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že souhlas rodičů s osvojením není potřeba. PPPD je krátkodobou formou NRP; maximální doba poskytování PPPD je jeden rok (pouze ve výjimečných případech je tato lhůta delší) (MPSV, 2023a). Nejčastěji je PPPD využívána pro děti, které se ocitly v krizové situaci a během doby, kdy jsou umístěny do PPPD se ujasní, zda je možná návrat dítěte do jeho původní rodiny, nebo zda je nutné svěřit ho do jiné formy NRP (např. osvojení, dlouhodobá pěstounská péče). V PPPD se často objevují děti týrané, opuštěné nebo nalezené (Trnková, 2018, s. 90).

Pěstounem na přechodnou dobu se může stát jedinec, který je zařazen do evidence osob vhodných k výkonu PPPD. Tato evidence je spravována krajským úřadem, v § 27a odst. 1 a 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí je definován obsah evidence osob vhodných pro výkon PPPD. Před zařazením do evidence musí žadatel projít odborným posouzením. Žadatel musí být zdravotně způsobilý a také musí projít přípravou v rozsahu 72 hodin, která zahrnuje specifická témata pro výkon PPPD (Středisko náhradní rodinné péče, 2021, s. 21). V případě, že má žadatel své vlastní děti, musí splnit podmínku, že v domácnosti budou maximálně tři další (tedy vlastní) děti a nejmladšímu z nich musí být alespoň osm let (Dobrá rodina, 2024). Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí má každý

pěstoun povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. Více se budu dohodě o výkonu pěstounské péče věnovat ve třetí kapitole.

1.2 Pěstounská péče v kontextu sociální politiky

Krebs (2010, s. 374) definuje rodinu jako soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem, případně jednoho rodiče s dítětem. Je to definice spíše „technická“, umožňující rodinu zohlednit v systému sociální politiky; fakticky totiž takto vymezenou rodinu nelze vytrhnout z kontextu vztahů jejích členů s dalšími příbuznými. Rodina je chápána jako základní a současně i nejstarší sociální jednotkou společnosti a je významným nositelem biologické, ekonomické, výchovné a sociální funkce. Stát není schopný dostatečně rodinu nahradit ve všech jejích funkcích, a tak rodinu nejen podporuje ale i chrání. Ostatně právě s ohledem na nezastupitelné vlastnosti rodinného prostředí je pro děti, které nemají ve své původní rodině přechodně či trvale vhodné podmínky, jako nejvhodnější náhrada volena NRP. Rodina je podporována prostřednictvím sociální politiky státu a to právními, ekonomickými a sociálními opatřeními, která spadají do rodinné politiky. Veřejné instituce záměrně působí na rodiny, její členy i prostředí (Krebs, 2010, s. 374).

Rodinnou politiku lze definovat jako souhrn aktivit a opatření směřující k podpoře rodin ve výkonu jejích funkcí. Tyto aktivity a opatření zasahují do veřejných oblastí života, ale zároveň se rodinná politika dotýká soukromí rodin a jejích členů, proto je důležité postupovat obezřetně a vždy se musí respektovat autonomie a schopnost rodin se samostatně rozhodovat (MPSV, 2024a). Cílem rodinné politiky je zdravý vývoj dítěte a hlavním smyslem podpory a ochrany rodiny je nejlepší zájem dítěte. Dítě musí být chráněno státem, jelikož není způsobilé k právním úkonům a nemůže se samo bránit (Tomeš, 2011, s. 191)

Rodinná politika ve vztahu k pěstounské péči plní funkci ochrannou. Ochranná funkce řeší již vzniklé sociální události, kdy jsou jedinec nebo sociální skupina (např. rodina) znevýhodněny ve vztahu k ostatním. Ve vztahu k pěstounské péči se může jednat o znevýhodnění v ekonomickém smyslu, jelikož přijetí dítěte do rodiny (zvláště při PPPD) s sebou nese mj. velkou finanční zátěž (Krebs, 2010, s. 58). Pěstoun předem nemůže vědět, jaké další dítě se specifickými potřebami bude přijímat a měl by tedy být připraven „na vše“. V rámci sociálního zabezpečení získávají pěstouni finanční prostředky, a to konkrétně z pilířů státní sociální podpory a sociální pomoci. Díky těmto financím je rodina zabezpečena (MPSV, 2024a).

Hlavním cílem je zmírňování nákladů rodin vychovávajících novou mladou generaci. Ke zmírnění těchto nákladů dochází pomocí principů sociální spravedlnosti a sociální solidarity. Sociální spravedlnost je klíčovým principem sociální politiky. Krebs (2010, s. 27-32) popisuje spravedlnost jako měřítko mezilidských vztahů a pokládá ji za mravní i náboženskou hodnotu a základ právního řádu. Dále píše o tom, že sociální spravedlnost definujeme určitými pravidly,

podle kterých jsou rozdělovány příjmy, životní příležitosti, předpoklady mezi jednotlivé občany. Zároveň je ale spravedlnost pojmem relativním, jelikož se k ní dá přistupovat různými způsoby – často je to způsobeno rozmanitostí konkrétních sociálních situací. Termín sociální solidarita se může vysvětlovat jako určitá vzájemná podpora nebo sounáležitost mezi jedinci. V souvislosti s výše zmíněnými principy jsou v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí definovány dávky pěstounské péče (tedy příjmy) a podmínky stát se pěstounem. Zároveň se princip sociální solidarity odráží v pěstounské péči, a to přímo u pěstounů. Pěstoun je totiž člověk, který je ochoten přijmout dítě (někdy jen na velmi krátký čas), poskytnout mu domov a předat mu zdravou citovou vazbu a lásku – zkrátka to nejlepší, co bude dobrým základem pro jeho další vývoj a fungování ve společnosti.

Jedním z velmi významných nástrojů sociální politiky jsou sociální příjmy. V této práci budu vycházet z dávek státní sociální podpory a peněžitých dávek sociální pomoci. Mezi další nástroje sociální politiky patří úlevy a výhody poskytované pěstounským rodinám (Krebs, 2010, s. 65-70). Na pěstounskou péči také mají vliv doprovázející organizace, které poskytují podporu pěstounským rodinám, a OSPOD, který se zaměřuje především na kontrolní činnost (Rozum a cit, 2021). V rodinné politice jsou k naplnění cílů využívány nástroje finanční podpory. Tato finanční podpora se dělí na finanční podporu přímou a nepřímou. Přímá finanční podpora vychází ze systému sociálního zabezpečení. Ta zahrnuje skupinu dávek pro rodiny s dětmi, které vychovávají nezaopatřené děti. Součástí sociálního zabezpečení jsou tři pilíře: sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc (Potůček, 1995, s. 72-73). V rámci této práce se zaměřím na státní sociální podporu a sociální pomoc.

Státní sociální podpora pomáhá v situacích, na které není možné se předem připravit. Jedná se o situace jako je např. mateřství, výchova dítěte, rodinné krize, partnerské rozvraty atp. Státní sociální podpora je postavena buď na univerzálním občanském principu – tzn., že každý občan, který se dostane do příslušné životní situace, má na podporu nárok; nebo na principu potřeby – tzn., že dávku dostane pouze ten, kdo již nemá jinou možnost, jak se s danou životní situací vyrovnat (Potůček, 1995, s. 73).

Sociální pomoc se poskytuje v situacích, kdy ostatní zdroje, které by mohly pomoci jedince danou životní situaci překonat, selhaly nebo nejsou k dispozici. Sociální pomoc je poskytována ve formě peněžních dávek nebo služeb. Nárok na dávky (nebo služby) je většinou podmiňován zkoumáním potřeby (Potůček, 1995, s. 73-74). Pěstounské rodiny jsou finančně podporovány dávkami pěstounské péče, které vycházejí ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Jedná se o dávky příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při pěstounské péči, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla. Zároveň má každá pěstounská rodina nárok na podporu, a to od doprovázejících organizací (MPSV, 2024b).

Nepřímá finanční podpora je upravena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů a není rodinám poskytována v podobě peněžitých dávek, ale formou slev, zvýhodněných vstupních poplatků a pomocí dalších úlev v sektoru služeb, tj. služby pro rodiny vč. poradenství. Mezi

odpočitatelné položky ze základu daně patří např. odpočet na dítě, odpočet na manželku atp. (Krebs, 2010, s. 386-388).

Rodinnou politiku tvoří a realizují aktéři, kteří mají kompetence a prostředky k určité činnosti. Na prvním místě je zde stát a jeho orgány. Parlament vytváří a schvaluje legislativní opatření. Vláda a orgány státní správy (Ministerstvo práce a sociálních věcí, OSPOD, Úřad práce atp.) zodpovídají za realizaci konkrétní sociální politiky (Krebs, 2010, s. 50-52). V kontextu s pěstounskou péčí jsou významnými aktéry pěstouni, soudy, krajské úřady, obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, doprovázející organizace, OSPOD, biologičtí rodiče, lékaři, psychologové, učitelé a sociální pracovníci (Brůnová, 2023, s. 14-15).

2 Vlastní děti pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu

V případě, kdy má pěstoun na přechodnou dobu i své vlastní (tedy biologické) děti, musí svou pozornost dělit mezi vícero dětí. Je jasné, že povolání rodičů (pěstounů) ovlivňuje celou rodinu vč. vlastních dětí. V rámci této kapitoly se zaměřím na potřeby, pozici a roli vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD.

2.1 Potřeby dětí

Pojem „potřeba“ nelze jednoznačně definovat, resp. existuje mnoho různých definic. Vrublová (2020, s. 9) definuje potřebu jako „... *vlastnost organismu, která pobízí k vyhledávání určité podmínky nezbytné k životu, popřípadě vyhýbání se určité podmínce, která je pro život nepříznivá. Proces uspokojování potřeb je dynamický děj, při kterém se současně potřeby utvářejí a uspokojují*“. Jinou definici nám nabízí Sociologická encyklopedie (2020), která tento pojem definuje jako „... *stav, kdy se (...) jedinci nebo skupině něčeho nedostává, a to objektivně (strádá skutečným nedostatkem něčeho), nebo subjektivně (domnívá se, že se nedostává něčeho, na co má nárok ...)*“.

Potřeby každého jedince se proměňují v čase. Je to dáno životními okolnostmi i psychickým vývojem a věkem. I přesto, že na potřeby můžeme nahlížet různými způsoby, v následujících podkapitolách se budu zabývat lidskými potřebami z pohledu vývojové psychologie a také se pokusím co nejlépe představit specifické potřeby vlastních dětí pěstounů.

2.1.1 Potřeby dětí v kontextu vývojové psychologie

Předmětem vývojové psychologie je psychický vývoj, který je možné charakterizovat jako proces vzniku postupných změn a rozvoje psychických procesů a osobnosti člověka. Základem psychického vývoje jsou vrozené dispozice, na které působí sociální prostředí, v němž jedinec žije (Zacharová, 2012, s. 7). Lidský život je možné rozdělit na několik vývojových etap. Již mnoho autorů se tímto dělením zabývalo a každý z nich kladl důraz na jiné aspekty. Pro účely této práce jsem zvolila dělení podle Erika Eriksona (Kopecká, 2011, s. 100-101), který rozděluje etapy na prenatální období, novorozenecké období, kojenecké období, batolecí období, předškolní období, mladší školní věk, starší školní věk (pubescence), dospívání (adolescence), mladá dospělost, střední dospělost, pozdní dospělost a stáří.

Tato práce primárně týká vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD, a proto se budu zabývat pouze obdobím mladšího školního věku, staršího školního věku (pubescence) a obdobím dospívání (adolescence). Jelikož je podmínkou, že v rodině vykonávající PPPD musí být nejmladšímu vlastnímu dítěti pěstouna alespoň osm let, tak se v práci nebudu zabývat obdobím od početí do předškolního období.

Mladší školní věk a starší školní věk je v naší společnosti vymezen obdobím povinné školní docházky, která začíná nástupem do školy (cca v 6-7 letech) a trvá do chvíle, kdy dítě zakončí povinnou školní docházku (cca 15-16 let). **Mladší školní věk** je charakterizován adaptací na školní docházku a nové povinnosti z toho vyplývající. Z počátku je pro dítě závazné to, co mu sdělí autorita (rodič, učitel atd.), postupem času začne dítě na informace nahlížet kriticky – víra v autority je otřesena. Během tohoto období rodina ztrácí své dominantní postavení. Větší význam pro dítě začínají mít spolužáci a učitel. Autorita a vliv učitele postupně ustupuje až kolem 10. roku dítěte (Kopecká, 2011, s. 137-139). Období mladšího školního věku tedy může být z různých důvodů velmi náročné. Nástup do školy a přibývající povinnosti jsou změny, se kterými by se děti měly vyrovnat a adaptovat se na ně. V případě, kdy rodiče nemají na dítě dostatek času může být tato adaptace ztížena.

Oproti tomu **starší školní věk** neboli **pubescence** je charakterizována velkými biologickými a duševními změnami. Většina pubescentů v tomto období navazuje první vztahy a zažívá první zamilovanost, ale častokrát je toto období provázeno hlubokými emočními zvraty a jen zřídka tyto vztahy přetrvávají až do dospělosti. City dítěte v tomto období jsou nestálé, jsou nápadné výkyvy nálad. Jednání a reakce jsou těžko předvídatelné a impulzivní. V procesu socializace je významným krokem tzv. emancipace od rodiny. Velký vliv na dotyčné dítě mají vrstevníci (Kopecká, 2011, s. 143-147). I přesto, že se dítě staršího školního věku vymezuje vůči svým rodičům, stále je zde významná potřeba trávit s rodiči čas a pociťovat od nich zájem. Stává se, že rodiče v tomto období nemají pro své dítě příliš pochopení a ztrácí trpělivost v souvislosti velkých výkyvů nálad jejich potomků.

Období dospívání neboli **adolescence** je období od cca 15 do 22 let. V tomto věku dochází ke konečnému dozrání pohlavního systému. V důsledku vysoké produkce pohlavních hormonů dochází k prvním sexuálním zkušenostem. Pro dospívajícího je stále velmi důležití vrstevníci a touží po jejich uznání. Vztah s rodiči v tomto období by měl být spíše partnerský. Tento vztah ale ovlivňují faktory jako je míra ekonomické závislosti dítěte na rodiči atp. (Kopecká, 2011, s. 148-150). Období dospívání přináší další stresové faktory. Okolo 15. roku si dítě volí střední školu a ze základní školy přechází do nového a neznámého prostředí. Na střední škole se dostává do styku s novými spolužáky a navazuje s nimi vztahy. Zároveň se musí přizpůsobit novým požadavkům a poznává nové učitele a jejich přístupy ve vyučování. Okolo 19. roku opět dochází k rozhodování,

zda jedinec nastoupí do pracovního života či bude pokračovat ve studiu na vysoké škole. V obou případech se opět musí adaptovat na nové prostředí a nové požadavky nadřízeného nebo vysokoškolských učitelů. Zdá se tedy, že i toto období přináší do života adolescenta velké a náročné změny, a proto je důležité věnovat mu čas, pozornost a podporu.

2.1.2 Specifické potřeby vlastních dětí pěstounů

Večeřová (2014) ve své práci zabývá vlivem pěstounské péče na biologické děti pěstounů. Její práce se týkala pěstounské péče, ale určité aspekty je možné aplikovat i na PPPD. Velká pozornost je věnována biologickým dětem pěstounů ve Spojených Státech Amerických díky množství studií, které konstatují, že je nutné vlastním dětem věnovat čas a pozornost, jelikož je přijetí dítěte do pěstounské péče ovlivňuje. Jednou ze studií je studie Denise C. Poland a Victora Groze (1993), která se zabývá efektem pěstounské péče na biologické děti pěstounů. Děti zmiňovaly pocity, kdy se cítily opuštěné, jelikož neměly čas si s rodiči v klidu promluvit tak, jak byli dříve zvyklé. Děti také uvedly pozitivní prožitky, kdy měly dojem, že se naučily samostatnosti, odpovědnosti a zjistily, že existují děti, které rodinu nemají a je jim potřeba pomoci. Vlastní děti lépe přijímaly dítě v pěstounské péči tehdy, když jim rodiče věnovali stejně množství času jako dětem v pěstounské péči a zároveň trávili dostatek času jako celá rodina. Děti starší 14 let uvedly, že by uvítaly, kdyby jim někdo vysvětlil chování přijatých dětí a sdělil jim, jak se může změnit (a pravděpodobně i změni) chod domácnosti. K podobným výsledkům dospěla i studie Carol P. Kaplan (1988). V jejím výzkumu bylo dále zmíněna důležitost ptát se vlastních dětí na jejich pocity a také na to, jak pěstounskou péči vnímají. Vlastní děti se často obávají sdílet své pocity s rodiči např. z důvodu, aby rodičům nepřidělávaly starosti.

Závěry výzkumu jsou potvrzeny i novějšími studii, ze kterých vychází potřeba věnovat pozornost vlastním dětem pěstounů. Další studií je studie, jejímž autorem je Robert C. Twigg (1994). V této studii všechny děti uvedly, že vnímaly ztrátu času s rodiči, jejich pozornosti. Dále vypověděly, že ztratily rodinnou blízkost a své místo v rodině. Došlo také k narušení jejich prostoru. I přesto, že měly vlastní děti rády přijaté dítě, tak se s omezeními těžce vyrovnávaly a své obavy nedokázaly říct svým rodičům (Večeřová, 2014, s. 19-21).

V rámci dalšího zahraničního výzkumu, jehož autory jsou Younes a Harp (2007), všechny dotazované děti uvedly, že rodiče s nimi o pěstounské péči sice hovořili (a to i o problémech, které mohou nastat), ale do rozhodnutí o přijetí dítěte nemohly zasahovat. Rodiče tedy své děti sice informovali, ale už je tolik nezajímala zpětná vazba jejich dětí. Ve chvíli, kdy nastal odchod přijatého dítěte z rodiny, vlastní děti tato událost velmi zasáhla a situaci prožívaly jako by ztratily vlastní sestru nebo bratra a také měly starost

o jejich další osud. Každý z informátorů (ať už se jednalo o pěstouna či o dítě) zmínil nedostatek času, soukromí a neustálé přerušování společného času a nedostatek času na vlastní děti, jelikož přijaté děti potřebovaly více času, péče i energie. Ve výpovědích se členové rodiny shodli na tom, že by uvítali zařazení vlastních dětí do přípravy, a aby měly možnost si promluvit s dalšími vlastními dětmi již stávajících pěstounů o tom, jak pěstounská péče probíhá z jejich pohledu, a jaké to v nich vyvolává pocity. Děti kladly důraz na to, aby jim rodiče stále dávali najevo, že je mají rádi a zároveň upozornily na potřebu komunikace s rodiči, která v průběhu pěstounské péče vázne (Večeřová, 2014, s. 21-23).

V Českém prostředí je dobré zmínit výzkum, který provedla Večeřová (2014). V tomto výzkumu provedla rozhovory s vlastními dětmi pěstounů, jejich matkami a s pracovníky OSPOD a sociálně psychologické poradny. Z rozhovorů s informátory vyplynulo, že vlastní děti pěstounů těžce snášely, že je většina času věnována právě přijatým dětem. Všichni pěstouni také vypověděli, že se snažili nedělat rozdíly mezi dětmi vlastními a přijatými, ale že je to nemožné. Z toho důvodu se vlastní děti cítí opomíjené (Večeřová, 2014, s. 32-34).

Většina pěstounů také vypověděla, že jejich vlastní děti byly na příchod pěstounských dětí připravovány pouze jimi. Jen v několika málo případech s vlastními dětmi hovořil někdo jiný (např. sociální pracovník). V rozhovorech bylo také zmíněno téma podpory, kdy informátoři vyjádřili, že by potřebovali (především pro své vlastní děti) větší míru podpory v případě potřeby a to např. od sociálních pracovníků nebo psychologů. Z toho vyplývá, že by bylo vhodné se i nadále zajímat o potřeby vlastních dětí pěstounů. Dále se zde opět otevírá důležité téma, kdy vlastní děti pěstounů vypověděly, že jim chybí čas a pozornost od rodičů (Večeřová, 2014, s. 36-41).

Schindlerová (2015, s. 16-17) ve své práci zmiňuje potřeby dospívajících dětí, které tuto podkapitolu shrnují. Mezi tyto potřeby patří:

- potřeba vlastní identity,
- pozornost rodičů
- potřeba přiměřené odpovědnosti
- čas rodičů.

Ve všech provedených studiích na toto téma se stále opakují ty stejné potřeby vlastních dětí pěstounů. Potřeba společného času s rodiči, potřeba zažívat od rodičů pozornost, potřeba komunikace s rodiči, potřeba soukromí, potřeba podpory od odborníků, potřeba kontaktu s dalšími vlastními dětmi pěstounů (kteří již mají s pěstounskou péčí zkušenost). PPPD se samozřejmě v mnoha ohledech liší od „klasické“ dlouhodobé pěstounské péče. Tyto potřeby jsou ale vlastní všem dětem bez rozdílu. V případě, že tyto potřeby nejsou

dlouhodobě naplňovány, začne se to u dítěte projevovat frustrací až deprivací (Vrublová, 2020, s. 60-62).

2.2 Pozice a role vlastního dítěte

Pozice a role dětí v rodině je ovlivněna tím v jakém pořadí se do rodiny narodily. Jako první se sourozeneckému pořadí věnoval Alfred Adler. V současnosti téma sourozenecké konstelace zpopularizoval Kevin Leman (2016), který ve své knize definoval nejčastější vlastnosti prvorozených, prostředních dětí, nejmladších dětí a jedináčků.

Prvorozené dítě bývá kritické, velmi cílevědomé, přirozeně vůdčí a má sklony k perfekcionismu. V souvislosti s tím, že vstoupilo do rodiny jako první, je zvyklé, že má od rodičů veškerou pozornost a jeho názory jsou brány velmi vážně. Na druhou stranu to má i své nevýhody, jelikož je to dítě, u kterého si rodiče osvojují svou novou roli. Mají na dítě vysoké nároky a požadavky, jelikož na jeho výchově nechtějí nic zanedbat (Leman, 2016, s. 85-87).

Prostřední dítě se těžce definuje. V rodině dostává nejméně prostoru. Tyto děti nejsou vyzdvihovány jako jejich starší sourozenci a zároveň nejsou ani rozmazlovány jako jejich nejmladší sourozenec. Často mají pocit, že nejsou ničím výjimeční, proto jsou pro ně důležití přátelé a vrstevnické skupiny, kde mají příležitost se tak cítit. Velmi často se druhorození stávají protipólem prvorozeného dítěte, aby získali pozornost rodičů (Leman, 2016, s. 143-147).

Nejmladší děti mají těžkou pozici, jelikož často mají pocit, že starší sourozenci pobrali všechny pozitivní vlastnosti, proto se snaží zaujmout alespoň humorem. Zároveň rodiče už nemají takové rodičovské ambice nebo už nemají takovou energii, aby byli tak důslední jako u starších dětí. Z toho důvodu jsou nejmladší děti rozmazlenější. Často je rodiče a sourozenci neberou příliš vážně, protože jsou to ti „nejmladší“, kteří ještě nemají potřebné zkušenosti a znalosti (Leman, 2016, s. 162-166).

Posledním typem je **jedináček**. Často jsou sami k sobě velmi kritičtí a také sebestřední, jelikož se nikdy o nic nemuseli dělit a nikdy s nikým nemuseli soupeřit. Pro rodiče je to to jediné dítě, kterému projevují lásku, a které materiálně zabezpečují. Díky tomu jsou výřeční a mají větší sebevědomí. Dokáží velmi dobře kontrolovat osoby i věci kolem sebe – v důsledku toho se naopak necítí příliš dobře, pokud je jim tato možnost kontroly odebrána. Pokud se rodiče již předem rozhodli, že chtějí pouze jedno dítě, bývají velmi přísní a svému dítěti nedovolí, aby se projevovalo jako dítě – spíše k němu zaujímají postoj jako k „malému dospělému“ (Leman, 2016, 125-131).

V případech dětí přijatých do pěstounské rodiny jsou tyto děti pro rodinu z počátku cizí, i přesto lze v pěstounských rodinách pozorovat, že mezi vlastními i přijatými dětmi vzniká stejný vztah, který je v „normální“ rodině (Netopilíková, 2022, s. 35). V PPPD je

intenzita vztahu ovlivněna krátkodobostí této péče v délce maximálně jednoho roku, i tak je ale možné, že vlastní dítě naváže blízký vztah s přijatým dítětem. O to náročnější je potom chvíle, kdy se rodina s přijatým dítětem musí rozloučit, jelikož je předáno do jiné formy NRP, která má již dlouhodobý charakter.

Z výzkumu Jiroutové (2022, s. 36-39) je zřejmé, že se s příchodem svěřeného dítěte změnila pozice vlastních dětí v pěstounské rodině. Někteří informátoři vyjádřili, že jim přibýly nové povinnosti převážně v podobě pomoci a péče o svěřené dítě. Péče o svěřené dítě pozměnilo i roli vlastního dítěte, které se v některých případech stává dalším „pečovatelem“, jelikož rodiče s péčí potřebují pomoci. Tento jev potvrzuje ve svém výzkumu i Schindlerová (2015, s. 42) – i přesto, že rodiče z počátku tvrdili, že s péčí o dítě nebudou potřebovat pomoci, vždy taková situace nakonec nastala. Zároveň někteří informátoři zmínili, že jim to zasahuje do volného času, který si nemůžou naplánovat podle svého uvážení, ale často ho musí podřídit potřebám svěřeného dítěte. Jeden z informátorů zmínil, že při předávání svěřených dětí do další formy NRP prožívá ztrátu, kterou ale s rodiči nesdílí – jedním z důvodů bylo, že matce nechce ještě více přitížit, protože je to pro ni náročná situace (Jiroutová, 2022, 36-39).

PPPD může pozměnit i původní sourozeneckou konstelaci, kdy z jedináčka se stává dítě, které se najednou musí dělit o pozornost rodičů. To je něco, s čím se jedináček musí vyrovnat, ale zároveň to může mít na jeho život pozitivní dopad. V případě nejmladšího dítěte se může stát, že již není nejvíce „rozmazlovaným“ dítětem. Pravděpodobně se od něj bude očekávat, že se stane zodpovědnějším. U prostředního dítěte může nastat situace, že bude pro rodiče ještě více „neviditelné“. A v případě prvorozeného by mohla nastat situace, že přebere část zodpovědnosti od rodičů za své vlastní mladší sourozence.

2.3 Změny v rodině

S příchodem svěřených dětí nastává změna v rodinném systému. Schindlerová (2015) se ve své bakalářské práci věnuje biologickým dětem v rodinách vykonávajících pěstounskou péči (dlouhodobou), ale i přesto je možné některé výsledky jejího výzkumu aplikovat i do rodin, které vykonávají PPPD. Po příchodu svěřeného dítěte se mění systém, který doposud v rodině fungoval. Informátoři se vyjádřili, že předtím měl každý v rodině svou roli a byl utvořený specifický žebříček hodnot, který rodina uznávala. V důsledku toho, že rodiče náhle začali pečovat o další dítě, které často potřebovalo více času a pozornosti se stalo, že vlastní děti pěstounů se cítili odstrčení, dosavadní rodinný systém se zničil a harmonie rodiny byla narušena. Nedostatek času a pozornosti od rodičů buď způsobil to, že se vlastní sourozenci více semknuli a potřebnou podporu hledali u sebe navzájem, nebo se naopak vlastní dítě pěstounů stalo osamoceným jedincem – jak

vypovídá jeden z informátorů „... *cítil jsem se hrozně sám.*“ (Schindlerová, 2015, s. 37-38).

Změny v rodinném systému jsou důsledkem všech změn, které byly zmíněny v předchozích podkapitolách „Potřeby dětí“ a „Pozice a role vlastního dítěte“. S přijetím dítěte se mění systém v naplňování potřeb vlastních dětí (nebo i míra a intenzita). Vlastní děti pěstounů mají nové povinnosti, které zasahují do jejich volného času a mohou nastat i změny v sourozeneckých konstelacích. V důsledku všech těchto změn se stává, že dosavadní rodinný systém selže. V takové chvíli je možné, že rodina bude potřebovat podporu zvenčí.

3 Vlastní děti pěstounů z pohledu služeb doprovázejících organizací a dalších služeb

V této kapitole budou představeny doprovázející organizace a služby, které poskytují pěstounským rodinám. Primárně se zaměřím na služby, které tyto organizace poskytují vlastním dětem pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu. Představím i další služby, které jsou poskytovány těmto dětem jinými subjekty. Podklady pro tuto kapitolu mi poskytla řešerše legislativy v platném znění, webových stránek, metodik a také jsem oslovila sociální pracovníky z doprovázejících organizací.

3.1 Doprovázející organizace a jimi poskytované služby vlastním dětem pěstounů

Každá osoba pečující (příp. osoba v evidenci) má dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. Tuto dohodu osoba pečující může uzavřít s obecním úřadem s rozšířenou působností, obecním úřadem, krajským úřadem nebo pověřenou osobou (tzv. doprovázející organizace). Doprovázející organizace poskytují pěstounským rodinám pomoc a podporu (MPSV, 2023b). Tyto organizace se zpravidla zaměřují na podporu celé rodiny a jejich jednotlivých členů (Rychlík a kol., 2018, s. 139-140). Každá pěstounská rodina má svého tzv. klíčového pracovníka (tj. doprovázející pracovník), který je s rodinou v dlouhodobém kontaktu, zná členy rodiny a také rodinnou historii. Aktuálně v Českém prostředí působí několik desítek organizací, které poskytují pouze tzv. doprovázení, nebo vykonávají doprovázení jako jednu ze svých činností (Podolská, 2021, s. 19).

Podolská (2021, s. 17) ve své práci píše, že v dohodě o výkonu pěstounské péče jsou vymezena práva a povinnosti pěstounů. Práva a povinnosti jsou definována zákonem a jsou to tedy základní služby, které doprovázející organizace nabízí. Některé doprovázející organizace ale poskytují i služby nad rámec zákona. Jedná se např. o:

- realizaci vlastních projektů zaměřených na rozvoj systému NRP,
- rozvoj spolupráce jednotlivých složek a institucí v oblasti NRP,
- poskytování komplexní informace žadatelům,
- pomoc s rozvíjením rodičovských kompetencí,
- zprostředkování doučování pro děti.

Práva a povinnosti (tedy základní služby) doprovázejících organizací jsou definované zákonem. Podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí se jedná o:

- a) *„právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče*

1. *po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké,*
 2. *při narození dítěte,*
 3. *při úmrtí osoby blízké,“*
- b) *„právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let,“*
 - c) *„právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců,“*
 - d) *„právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti podle písmene f),“*
 - e) *„právo na pomoc při plnění povinností podle písmene h), včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečnění styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku,“*
 - f) *„povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích,“*
 - g) *„povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 5 a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí podle § 19 odst. 6,“*
 - h) *„v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.“*

Na dohodu o výkonu pěstounské péče navazují další dokumenty, jedná se o individuální plán ochrany dítěte (IPOD) a vzdělávací plán pro pěstouny. Tyto dokumenty nejsou součástí dohody o výkonu pěstounské péče (Pazlarová, 2016, s. 73).

Také jsem provedla rešerši webových stránek doprovázejících organizací, které budou pro účely práce anonymizované (pracovně nazvané organizace „A-D“). Oslovila jsem 27 sociálních pracovníků ze 6 doprovázejících organizací a obdržela jsem 5 odpovědí. Pouze 2 sociální pracovníci mohli zodpovědět mé dotazy, jelikož zbylí 3 nepracují s pěstouny na přechodnou dobu. Odpovědi sociálních pracovníků přebírám jako sdělení k tématu, avšak dále je neanalyzuji. Sociálním pracovníkům byly prostřednictvím e-mailu zaslány následující dotazy:

- 1) Nabízíte služby vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD? Pokud ano – jaké služby těmto dětem poskytujete? Pokud ne – setkali jste se se zájmem/poptávkou o tyto služby?
- 2) Mapujete potřeby vlastních dětí pěstounů vykonávajících PPPD? (např. v rámci pravidelných návštěv rodiny)
- 3) Nabízíte pěstounům (tedy rodičům) školení nebo jiné služby na téma podpory pro vlastní děti? (Nebo na témata příbuzná např. potřeby vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD.)
- 4) Zabýváte se aktivně tématem podpory vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD? (např. v rámci vašeho pravidelného vzdělávání)

Podle dostupných informací se většina doprovázejících organizací tématu podpory vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD spíše nevěnuje. Většina doprovázejících na svých webových stránkách uvedla obecnou informaci, že se věnuje podpoře pěstounských rodin jako celku – to sice také zahrnuje vlastní děti pěstounů, ale nebyly uvedeny žádné činnosti, které by byly určeny konkrétně pro tyto děti.

Doprovázející organizace „A“ se na svém webu zmiňuje o možnosti, kdy vlastní děti mohou kontaktovat sociálního pracovníka s dotazem, žádostí o pomoc či podporu. Kontaktovaný sociální pracovníce mé dotazy zodpověděla následovně: „... *Pracujeme s komplexem rodiny, tedy určitě se věnujeme i biologickým dětem v rodinách. Zároveň, pokud z rodinné situace vyplyne, že je to důležité, lze čerpat a proplatit i odbornou pomoc (např. psycholog) pro biologické děti. V rámci příprav na náhradní rodičovství se pro biologické děti v rodinách dělají i speciální setkání, individuální a skupinové. (...)*“

Organizace „B“ na svých webových stránkách nesdílí žádné informace o poskytovaných službách nebo činnostech pro vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Sociální pracovníce na zaslané dotazy reagovala takto: „... *při vykonávání naší práce jsme povinni se řídit zákonnými předpisy, a to především zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (§47), kde jsou upraveny služby, které můžeme a nemůžeme poskytovat pěstounským rodinám v rámci doprovázení. Bohužel zákon, ani metodika, která upravuje možnost čerpání státního finančního transferu, nepamatovaly na vlastní biologické děti, které vyrůstají v rodině, kde jsou rodiče pěstouni. Potřeby biologických dětí ale mapujeme, myslíme si, že je to důležité a podpora dětí chybí, jsme schopni odkázat na služby, které poskytují jiné organizace a instituce (psycholog, Středisko výchovné péče, Pedagogicko-psychologická poradna a jiné sociální služby).*“

Organizace „C“ a „D“ na svých webových stránkách nemají uvedeny žádné konkrétní služby nebo činnosti, které by byly poskytovány vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Tyto organizace pořádají letní příměstské tábory, které jsou určeny všem dětem – tedy i vlastním dětem pěstounů. Dále nabízejí terapeutické služby se zaměřením na

zlepšování komunikace v páru i celé rodině a práci s rodinou, při níž se využívají principy rodinné terapie. Pro pěstouny také nabízejí svépomocné skupiny.

Další organizace na svých webových stránkách nesdílí žádné informace o poskytovaných službách nebo činnostech vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD.

3.2 Další služby poskytované vlastním dětem pěstounů

V této podkapitole se zaměřím na činnosti, které poskytují další služby, resp. subjekty vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Podklady pro tuto rešerši jsou především webové stránky a informace od zaměstnanců získané prostřednictvím e-mailové korespondence.

Jedním ze subjektů, který se specializuje na NRP je **Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)**. OSPOD se zaměřuje především na kontrolní činnost. V některých případech ale také plní funkci podpory. Sociální pracovníci OSPOD dochází do pěstounské rodiny jednou za šest měsíců a každému dítěti v NRP sestavuje individuální plán ochrany dítěte (IPOD), ve kterém jsou stanoveny cíle týkající se práce s dítětem, jeho náhradní i biologickou rodinou. OSPOD pěstounské rodině poskytuje sociální a právní poradenství a pomáhá zprostředkovat kontakt na další podpůrné služby (Rozum a cit, 2021).

Oslovila jsem 14 sociálních pracovníků se specializací na NRP ze 3 OSPOD a obdržela jsem 2 odpovědi, které jsou anonymizovány (pracovně nazvané „pracovník 1“ a „pracovník 2“). Odpovědi sociálních pracovníků přebírám jako sdělení k tématu, které dále neanalyzuji (obdobně jako výše v případě pracovníků doprovázejících organizací). Sociální pracovníci odpověděli na následující otázky:

- 1) Nabízíte nějakou formu podpory vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD? Pokud ano – o jakou formu podpory se jedná? Pokud ne – setkali jste se se zájmem/poptávkou o podporu?
- 2) Mapujete potřeby vlastních dětí pěstounů vykonávajících PPPD? (např. v rámci pravidelných kontrol rodiny)
- 3) Zabýváte se tématem podpory vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD? (např. v rámci vašeho pravidelného vzdělávání)
- 4) Kdo by se (podle vás) měl zabývat podporou vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD? (např. doprovázející organizace?)

Na mé dotazy odpověděl „pracovník 1“, který sdělil: „... *Osobně jsem měl pěstouny na přechodnou dobu, jejichž děti již byly zletilé a v podstatě zakládaly vlastní rodiny. OSPOD Olomouc žádnou formu podpory nenabízí. S žádnou poptávkou jsem se v tomto směru nesetkal. Pokud je mi známo, je-li vlastní dítě v rodině pěstounů, hovoří s ním též klíčová pracovnice,*

kteřá do rodin dojíždí. Ta mapuje, zda toto dítě také nepotřebuje podporu. (...) Podporou vlastních dětí pěstounů na přechodnou dobu by se měla zabývat doprovázející organizace, která má největší přehled o rodině a všech členech, kteří jsou členy domácnosti, tak mi to přijde přirozené.“

Dále odpověděl „pracovník 2“, který na první otázku „Nabízíte nějakou formu podpory vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD? Pokud ano – o jakou formu podpory se jedná? Pokud ne – setkali jste se se zájmem/poptávkou o podporu?“ odpověděl následovně: „*Ne, zájem nikdy nebyl.*“ Na otázku č. 2 „Mapujete potřeby vlastních dětí pěstounů vykonávajících PPPD?“ odpověděl: „*ne*“. Na otázku č. 3 „Zabýváte se tématem podpory vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD?“ odpověděl: „*ne*“. Na poslední dotaz „Kdo by se (podle vás) měl zabývat podporou vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD?“ odpověděl následovně: „*... pravděpodobně doprovázející organizace. OSPOD již nemá kapacitu řešit vlastní děti PPPD. Stále nám chybí na OSPOD pracovnice. Máme spisů nad rámec standardů, a to přibližně o 40 % - tento problém je v celé ČR.*“

Z výpovědí obou sociálních pracovníků vyplývá, že OSPOD nemá takové možnosti (např. z důvodu velkého vytížení), aby aktivně poskytoval podporu vlastním dětem pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD. Oba sociální pracovníci se víceméně shodují na tom, že tato podpora by mohla být zajištěna doprovázející organizací, která rodinu a všechny její členy zná nejlépe.

Pěstounská rodina vykonávající PPPD může být v případě potřeby odkázána na pomoc psychologů a psychoterapeutů. Dále existují **rodinná centra**, která jsou zaměřena na podporu, vzdělávání a pomoc v oblasti rodiny, manželského života a výchově dětí (Rodinné centrum Praha, 2024). Potřebnou pomoc a podporu vlastním dětem pěstounů (nebo celé rodině) může také zajistit **rodinná poradna**, která pomáhá řešit narušené vztahy v rodině (Centrum sociálních služeb Ostrava, 2024).

Dalším subjektem, který může být doporučen doprovázející organizací, je **pedagogicko-psychologická poradna**, která poskytuje odbornou psychologickou a pedagogickou péči, konzultace dětem, rodičům a pedagogickým pracovníkům. Zaměřují se na diagnostiku příčin školního neúspěchu (diagnostika specifických poruch chování nebo učení. Věnují se diagnostice rodinných vztahů a nabízejí pomoc při řešení osobních perspektiv dětí. Děti mohou využít pomoci poradny v případech, kdy potřebují pomoci a poradit v obtížných životních situacích (např. hledání východisek pro vlastní identitu) (Pedagogicko-psychologická poradna Karlovy Vary, 2020). V případech, kdy se u vlastního dítěte pěstounů vykonávajících PPPD projevuje porucha chování, je možné kontaktovat druhý subjekt – **středisko výchovné péče**, které poskytuje ambulantní odbornou péči speciálně pedagogickou a psychologickou (Středisko výchovné péče Karlovy Vary, 2024).

Ve Spojených Státech Amerických existuje řada organizací, které fungují na bázi profesních sdružení. Dochází tam k pomoci přímo mezi pěstouny a jejich rodinami např.

pomocí svépomocných skupin. Je tedy možné hledat pomoc a podporu pro vlastní dítě v těchto organizacích (National Foster Parent Association, 2024).

4 Ukotvení možné podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu v kontextu sociální práce

V této kapitole představím teorie, metody a techniky, které lze využít při práci s vlastními dětmi pěstounů z rodin vykonávajících PPPD za účelem rozpoznání specifických potřeb a následné zajištění podpory těmto dětem. Kapitola také představuje etické dilema, se kterým se sociální pracovníci mohou ve své praxi setkat.

4.1 Propojení tématu s teoriemi sociální práce a etické hledisko

Doprovázející organizace mohou v rámci podpory vlastnímu dítěti pěstounů (příp. celé pěstounské rodině) nabídnout terapeuta, který může poskytnout individuální či skupinovou (rodinnou) terapii. Může se jednat např. o přístup zaměřený na řešení nebo transformační systemickou terapii podle V. Satirové. Sociální pracovník může nabídnout terapeutickou pomoc v případě, pokud má v této oblasti výcvik a psychologické znalosti. Terapeutická pomoc je součástí terapeutického paradigmatu. Sociální práce je v tomto smyslu chápána jako terapeutická intervence, jejímž cílem je pomoci jednotlivcům i skupinám zabezpečit psychosociální pohodu (Matoušek a kol., 2012, s. 187).

Podpora vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD, může být poskytnuta prostřednictvím **přístupu zaměřeného na řešení**, jehož zakladateli jsou Steve de Shazer a Insoo Kim Berg. Tento přístup má šest principů rozvíjení řešení, efektivita, spolupráce, expertnost na proces (nikoliv na obsah), nevyhnutelnost změn a individuální přístup (Zatloukal, 2023).

Cílem tohoto přístupu není, aby se klient, v tomto případě dítě, stal „závislým“ na terapii. Terapeut se snaží situaci více nekomplikovat a pozitivní změnou je i změna, která se z počátku zdá být malá – tato změna se nadále rozvíjí a důsledkem může být vyřešení problému. Klíčová je spolupráce mezi terapeutem a klientem a také individuální přístup. Úkolem terapeuta je pomoci klientovi nalézt řešení (Zatloukal, 2023). V případě vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD je tento přístup vhodný, jelikož neklade důraz na problémy, ale na rozvoj řešení. Dítě by mohlo identifikovat problém v povolání rodičů (pěstouni na přechodnou dobu) – tento problém by se v terapii řešil těžce, a tak je místo toho rozvíjeno řešení.

Transformační systemická terapie podle V. Satirové (dále TSTS) vychází z předpokladu, že jedince (v tomto případě vlastní dítě pěstounů na přechodnou dobu) lze pochopit a léčit pouze v sociálním kontextu (tj. rodina). Tato terapie je zaměřená na vztahy mezi členy rodiny a na jejich způsob komunikace, pracuje se s vlastními zdroji klienta. Členové rodiny jsou vedeni k otevřené komunikaci, vyjadřování skutečných pocitů a k vzájemnému respektu pocitů (Spolek Inspirace, 2023). TSTS může být užitečným nástrojem podpory každého člena rodiny. Terapeut může členům rodiny pomoci „napravit“ nefunkční vzorce v komunikaci a nahradit je otevřenou komunikací, během které jsou členové rodiny schopni sdílet, jak se v rodině cítí. Díky tomu budou vlastní děti pěstounů např. schopni sdělit rodičům své potřeby nebo s nimi budou schopni komunikovat bolest, kterou cítí při předávání svěřeného dítěte do jiné formy NRP.

Sociální pracovníci v doprovázejících organizacích během výkonu svého povolání přicházejí do styku s řadou dilemat, které jsou nuceni řešit. Sociální pracovníci se řídí zákony, právními předpisy a etickými kodexy, může se ale stát, že požadavky v těchto dokumentech budou v rozporu s jejich vnitřním nastavením. Je důležité uvědomit si rozdíl mezi etickým problémem a dilematem – ten spočívá v tom, že u etického problému většinou existuje řešení, které se nám možná nelíbí ale existuje, avšak etické dilema východisko většinou nemá (nebo je naopak více možností, jak danou situaci řešit) (Štrohmajerová, 2009, s. 11). V případě, kdy je sociální pracovník nucen vybírat z vícero možností, je jeho úsudek ovlivněn dovednostmi, kterými disponuje a zároveň svou osobností – tzn., že osobnost sociálního pracovníka má na výsledek značný vliv (Štrohmajerová, 2009, s. 72).

Etické dilema může nastat ve chvíli, kdy je sociální pracovník doprovázející organizace kontaktován pěstounem, který vykonává PPPD, s otázkou, zda může „předčasně“ ukončit PPPD i přesto, že svěřenému dítěti ještě nebyla vybrána jiná forma NRP (osvojení, dlouhodobá pěstounská péče atd.), nebo zda v PPPD pokračovat a využít podporu a odbornou pomoc, která bude časově i finančně náročná a také není záruka, že se situace v rodinělepší. Důvodem, proč nad tímto pěstoun uvažuje je, že vnímá nárůst frustrace u svého vlastního (biologického) dítěte, které těžko nese svou novou pozici v rodině a chybí mu pozornost a čas od rodičů, což má negativní dopad na jeho školní výsledky a psychický stav. Rodiče cítí velký tlak a nejsou schopni stoprocentně naplnit potřeby obou dětí. Sociální pracovník pracující v doprovázející organizaci může pěstounům pomoci zprostředkováním kontaktu na odbornou pomoc (např. psycholog, rodinná poradna), také může nabídnout svépomocnou skupinu jak pro pěstouny, tak pro vlastní děti pěstounů. Pokud by ani po této poskytnuté podpoře pěstouni nezaznamenali v rodině zlepšení a situace by se zhoršovala, je pochopitelné, že zvažují ukončení PPPD.

Sociální pracovníci by měli dodržovat etický kodex sociálních pracovníků České republiky, kde je doporučeno zaměřit se na silné stránky pěstouna a podporu při řešení situace. Pěstoun je informován o možných rizicích a důsledcích jeho rozhodování – tj.

zda dále pečovat o svěřené dítě, nebo PPPD ukončit i v případě, kdy dítěti hrozí návrat do ústavního zařízení. Sociální pracovník respektuje rozhodnutí klienta, bez ohledu na to, zda s ním souhlasí či nikoliv (Diecézní charita Plzeň, 2024).

4.2 Propojení tématu s metodami a technikami sociální práce

S přístupem zaměřeným na řešení se pojí technika **práce s výjimkami**. Základem této techniky je přesvědčení, že problémy nebo trápení nejsou stále stejné. Existují okamžiky, kdy je problém méně intenzivní. Tato technika slouží k tomu, aby se tyto výjimky v životě klienta (v tomto případě dítěte) zachytily a postupně rozvíjely (Zatloukal, 2023). Terapeut prostřednictvím této techniky může dítěti pomoci získat více pozitivní náhled na situaci, která ho tíží. Toto zjištění může vést k přehodnocení a ke změně vnímání celé situace.

Jednou z metod, která je využívána v transformační systemické terapii podle V. Satirové, je tzv. **socháň**, které je zážitkovou technikou a má za cíl zhmotnit situaci a zprostředkovat rodině náhled do této situace. Při této metodě mají členové rodiny zaujmout pozice, které vyjadřují jejich vztah k druhým. Jejich pozice zároveň vyjadřuje komunikační vzorce, které se v rodině vyskytují. Toto je vyjádřeno prostřednictvím polohy těla, vzájemné vzdálenosti a gest. Členové rodiny vytvoří živý obraz, který následně reflektují s terapeutem. Díky této metodě jsou členové schopni hovořit o tom, jak se v rodině cítí (Satir a Baldwin, 2012, s. 130).

Klíčovým nástrojem pro podporu profesního růstu je **supervize** (Matoušek a kol., 2013a, s. 357). PPPD můžeme řadit mezi pomáhající profese, a tak pěstounům může být poskytován tento nástroj. Supervize může být jak individuální, tak i skupinová. Je možné, aby supervize byla zaměřená na téma rodiny – společný volný čas, vztah s vlastními dětmi, vliv PPPD na rodinu jako celek, naplňování potřeb vlastních dětí, hospodaření s časem (např. rozdělení času mezi vlastní a pěstounské děti) atp.

Doprovázející organizace mohou iniciovat založení **svépomocné skupiny**, kde by vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD mohly sdílet své zkušenosti, navzájem se podporovat a pomáhat si. Ve skupině by vlastní děti pěstounů mohly otevřeně hovořit o tom, co je trápí, a jak PPPD prožívají. Svépomocná skupina poskytuje každému účastníkovi bezpečné místo pro komunikaci a obvykle jsou vedeny osobou, která má s problematikou osobní zkušenost (Matoušek a kol., 2013b, s. 439-440).

5 Analýza potřebnosti projektu na podporu vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu

Analýza potřebnosti projektu na podporu vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD vychází z prezentované rešerše odborné literatury, vč. bakalářských a diplomových prací, která se nachází v konceptuální části této práce. Následně jsem přímo oslovila 18 vlastních dětí pěstounů s žádostí o vyplnění dotazníku, jelikož se jedná o mé přátele a známé, dotazník jim byl zaslán na jejich e-mailové adresy. Také jsem požádala dvě doprovázející organizace, zda by dotazník zaslaly pěstounským rodinám. Dále jsem požádala správce Facebookové skupiny „Pěstounství na přechodnou dobu“ o sdílení dotazníku v této skupině. Nedokážu tedy odhadnout přesný počet vlastních dětí pěstounů, ke kterým se tento dotazník dostal. Kritériem výběru bylo, aby se skutečně jednalo o vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD.

Dotazník směřoval k získání informací, které se týkaly vnímání PPPD vlastními dětmi pěstounů, změn v rodině a v rodinných vztazích, změn v roli či pozici vlastního dítěte, specifických potřeb vlastního dítěte a možnosti jejich naplňování a zda vlastní děti pěstounů měly možnost využít podpory zvenčí (sociální pracovník, psycholog), nebo zda by tuto nabídku pomoci ocenily. Dotazník neměl výzkumné ambice, jeho smyslem a účelem byl pouze popis, jakým způsobem vnímají PPPD vlastní děti pěstounů, jaké mají tyto děti specifické potřeby, a jak jsou tyto potřeby naplňovány.

Dotazník obsahuje dvě uzavřené otázky a 15 otevřených otázek, na které odpovídaly vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Celkem odpovědělo devět informátorů. Termín „informátor“ upřednostňuji před slovem „respondent“ proto, že rolí dotyčných bylo skutečně informovat o jevu, k němuž mají blízko na základě své vlastní zkušenosti, nikoliv pouze odpovídat na mnou položené otázky, což je rolí respondentů zpravidla v kvantitativním výzkumu (Kaufmann, 2010). Pro zachování anonymity jsou informátoři uvedeni pod fiktivními jmény. Získané informace budou použity pro stanovení konkrétní podoby projektu.

Cílovou skupinou mého projektu jsou vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Záměrem není ignorovat potřeby vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících dlouhodobou pěstounskou péči, ale tyto dvě skupiny dětí mohou mít rozdílné potřeby, jelikož se jejich zkušenosti liší. Zároveň potřebám vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících dlouhodobou pěstounskou péči bylo doposud věnováno více prostoru v jiných kvalifikačních pracích a studiích než vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Také s ohledem na tvorbu projektu jsem se rozhodla pracovat pouze s touto konkrétní cílovou skupinou, v opačném případě by bylo potřeba pracovat s ještě dalšími východisky.

Příčinu problému vnímám v nedostatku podpory vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Tomuto napovídá i provedená rešerše. V České republice neexistuje služba či organizace, která by se přímo věnovala těmto dětem. Doprovázející organizace, které mají k pěstounské rodině nejbliž, poskytují základní služby, které jsou vymezeny § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tyto služby se týkají především pomoci při zajištění péče o svěřené dítě, poskytnutí odborné pomoci alespoň jednou za šest měsíců a potřebného vzdělávání a také podpora sounáležitosti dítěte s osobami blízkými. Doprovázející organizace zajišťují určitou pomoc, ale chybí služby nebo činnosti, které by byly zaměřené na podporu vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD.

Důsledkem tohoto problému může být nárůst frustrace u vlastního dítěte pěstouna z důvodu nenaplněných potřeb, což může vést k rozvoji psychických obtíží. Také může dojít k narušení rodinných vztahů.

Doprovázející organizace by se měly věnovat rodině jako celku – to zahrnuje také vlastní děti pěstounů (Pech, 2018, s. 53). Přesto se doprovázející organizace podporou vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD příliš nezabývají a stává se, že vlastním dětem pěstounů není pomoc nabídnuta ani rodiči ani organizací. Jan na otázku, zda měl možnost v případě potřeby využít odbornou podporu zvenčí (např. ze strany sociálního pracovníka, psychologa atp.) nebo zda by aspoň takovou nabídku pomoci ocenil, sdělil: *„Hlavně ze začátku jsem měl problém se s tím vším vyrovnat a zvyknout si, protože najednou se všechno točilo kolem dítěte a já se cítil hrozně sám. Nikdy mi žádná nabídka pomoci nepřišla. Rodiče mi to nenavrhli ani se o tom nezminila klíčová pracovnice na návštěvě a já ani nevěděl, že taková možnost je.“* V České republice chybí projekty, které by se věnovaly podpoře vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Většina projektů je vhodná spíše pro účely dlouhodobé pěstounské péče, jelikož jsou zaměřeny na podporu vztahu mezi pěstounem a svěřeným dítětem příp. jeho biologickou rodinou nebo také na vztahy mezi vlastními a svěřenými dětmi v dlouhodobé pěstounské péči. Většina již realizovaných výzkumů, které jsou zaměřené na potřeby vlastních dětí pěstounů, se tímto zabývají v kontextu dlouhodobé pěstounské péče.

V České republice organizace Skleněnka, z.s. (2018) v období 2023/2024 realizuje několik projektů, které se týkají podpory vlastních dětí pěstounů. Tyto projekty využívají řadu aktivit jako je např. psychologické poradenství, odborná podpora a multidisciplinární podpora. Organizace usiluje o to, aby došlo k rozvoji rodičovských kompetencí především ve vztahu ke svým vlastním dětem. Dále usiluje o to, aby došlo ke zplnomocnění rodiny, která bude schopná řešit své obtíže tak, že si sama stanoví své cíle a míru podpory potřebnou k jejich dosažení. Více se těmto projektům budu věnovat v podkapitole „Podpora vlastních dětí pěstounů ze strany doprovázejících organizací“.

V České republice jsou hlavním stakeholderem podpory pěstounských rodin vykonávajících PPPD doprovázející organizace. Každá pěstounská rodina má podle § 47b

zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí povinnost uzavřít s doprovázející organizací dohodu o výkonu pěstounské péče. Tato dohoda obsahuje práva a povinnosti pěstounů, které jsou definovány v § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Každá pěstounská rodina má tzv. klíčového pracovníka, který s nimi dlouhodobě pracuje a dochází do rodiny minimálně jednou za dva měsíce (Rozum a cit, 2021).

5.1 Změny v pěstounské rodině v důsledku vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu

V rámci analýzy potřebnosti projektu jsem formou dotazníku oslovila vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Účelem bylo získat lepší přehled o situaci v rodinách, které PPPD vykonávají. Sledovala jsem změny v rodině jako takové, ve vztazích, změny v roli a pozici a doptávala jsem se, zda vlastním dětem přibyly nové povinnosti v souvislosti s vykonáváním PPPD. Všech devět informátorů v dotazníku uvedlo, že **v rodině nastaly změny**, které byly způsobeny vykonáváním PPPD.

Na otázku „Jaké nastaly změny v rodině, když jste začali pečovat o děti v PPPD? Jak se změnil váš rodinný život?“ Adam odpověděl: „*Nevím o výrazném narušení společného času. Ale bylo nutné rodičům s dětmi pomáhat, bylo potřeba dávat neustále pozor, být ve střehu.*“ Naopak Anna vnímala silné změny v rodině a na tuto otázku zareagovala následovně: „*Všechno se muselo přizpůsobit dítěti, a to i v těch drobnostech jako kam pojedeme na výlet - dostaneme se tam s kočárkem? Zvládne dítě být tak dlouho mimo domov? atd. Celá rodina se zaměřila na to maličké a vlastně v době, kdy jsme se PPPD věnovali, jsme nebyli na žádné dovolené.*“ O tom, že se věci musely přizpůsobit dítěti píše i Jan: „*K velkým změnám nedošlo, akorát se všechno přizpůsobilo dítěti.*“ Světlana vypověděla: „*Vše se začalo organizovat kolem dětí, které přicházely do rodiny. Bylo to nejčastější téma rozhovorů s rodiči. A kamkoli rodiče přišli, mluvili o dětech a o PPPD. Mě už se to tolik nedotýkalo, ale sourozenců ano. Veškeré fungování rodiny bylo podřízeno miminkům.*“ Také Sára sdělila následující: „*Jako rodina jsme spolu předtím trávili hodně času. To se s dětmi změnilo. Když už teď spolu nějak ten čas trávíme, tak je to úplně jiný než dřív. Všechno se přizpůsobuje dítěti.*“

Následující informátoři pocítili úbytek pozornosti rodičů. Nela odpověděla: „*Nebyla jsem v ten moment na prvním místě, ale rodiče se nám snažili věnovat co nejvíce, jak mohli.*“ Jakub odpověděl následovně: „*Bylo to těžké, do té doby coby jedináček, musíte najednou skousnout, že veškerá pozornost rodiny není soustředěna pouze na vás. Zároveň rychleji dospíváte, je jedno, že vám zrovna není 18 let, ale okolnosti už vám nedovolí, abyste byl i nadále dítětem bez velkých povinností.*“

Klaudie vnímá, že „*V domě je větší hluk a neorganizovanost.*“ Pouze Lenka hodnotila změny v rodině více pozitivně: „*Myslím, že se to změnilo k lepšímu, protože mamka je doma a je nám pořád k dispozici.*“

Další oblastí jsou **změny v rodinných vztazích** – „Změnil se váš vztah s rodiči (příp. se sourozenci) v důsledku zapojení rodiny do PPPD? Pokud ano, popište, k jakým změnám došlo.“ Pět informátorů vypovědělo, že se jejich vztahy nijak nezměnily. Naopak další čtyři informátoři popsali významné změny ve vztazích, a to především v důsledku nedostatku času a komunikace s rodiči. Anna sdělila, že vnímala negativní změnu ve vztahu s rodiči a začala hledat podporu u sourozenců. Svými slovy to popsala následovně: „*Určitě ano. Především s mamkou, která byla tou hlavní pečující osobou. Neměla na mě čas - nepovídaly jsme si, neměla kapacitu zajímat se o můj život a to ani o to, jak se mi daří třeba ve škole. Často jsem se cítila hrozně sama. Já se pak snažila najít oporu mimo rodinu (např. u přátel), ale ani mimo rodinu jsem neměla nějaké pevné vztahy, ze kterých bych mohla čerpat. Pozitivní ale bylo, že jsem měla starší sestru, která (když nebyla na VŠ v Praze) se snažila být mi na blízku a myslím, že i díky tomu teď máme tak skvělý vztah.*“ Sára to popsala podobně: „*S rodiči se změnil hodně. Není už čas pro nějaké svěřování se a pro důvěrnosti. Spoustu věcí bych jim chtěla říct a vlastně mám pocit, že nemůžu, protože dělají náročnou práci a nemůžu je zatěžovat.*“ Jan to shrnul takto: „*Měli jsme na sebe méně času, ale to se dalo čekat.*“

Jakub se těžce vyrovnával s novou situací a se svou novou rolí, kdy jako jedináček nechápal, proč rodiče chtějí být pěstouni a chtějí pečovat o další děti. Sdělil to následovně: „*Rodiče jsem ze začátku nechápal, protože měli přeci mne a najednou přijdou s myšlenkou, že je to vlastně málo. Může se to zdát jako sobeckost, ale já to tenkrát vnímal čistě přímočaře svým dětským mozkiem. Až později, když jsem se víc a víc vyptával na svěřené děti, tak jsem pochopil, jak jsou rodiče úžasní. Že dokáží ve svém velkém srdci najít místo i pro děti, které neměli takové štěstí, jako například já.*“

Jak již v předešlé odpovědi sdělil Jakub, v důsledku vykonávání PPPD může docházet ke **změnám v pozici či roli vlastního dítěte**. V případě Jakuba je zajímavé, jak se vyrovnával s novou situací, když byl dříve v roli jedináčka. V dotazníku je zakomponována otázka, která se tohoto přímo týká „Jak se změnila vaše role (nebo pozice) v rodině, když jste začali pečovat o děti v PPPD?“. Informátoři v odpovědi na tuto otázku často zmiňují i **nové povinnosti**, které museli začít vykonávat. Jakub na ni reaguje takto: „*Ze začátku jsem byl hlavně nosič, prodloužená ruka rodičů a taky poslíček. Byl jsem pověřován takovými drobnými úkoly, které byly vedlejšími důsledkem péče o svěřené dítě. Na spoustu věcí, které jsem byl zvyklý dělat s kontrolou rodičů nebo s jejich asistencí, jsem rázem zůstal sám, což mě vedlo k větší samostatnosti, na druhou stranu jsem si občas připadal hozený napospas. Později, když jsem byl starší*

a rozumnější, tak mě rodiče začlenili i do konkrétních věcí, například "oblíbené" přebalování, krmení, pomáhání s oblíkáním apod. " Tento informátor na otázku „Přibyly vám nové povinnosti, když jste začali přijímat děti do PPPD? Pokud ano, napište jaké.“ sdělil: „... Jednalo se o přebalování, krmení, pomáhání, dohled nad dítětem. Mimo to jsem se musel více osamostatnit v rámci příprav do školy a v rámci mých dalších mimoškolních aktivit.“

Anna zmínila změnu ve své roli především v souvislosti s tím, že před výkonem PPPD byla nejmladším dítětem. Takže neznala péči o mladšího „sourozence“. Tuto změnu v roli vnímá následovně: „Já do té doby byla tím nejmladším dítětem v rodině. Takže jsem neznala, že se musím starat o mladšího "sourozence". To byla změna. Musela jsem mamce pomáhat s péčí o miminka, o vikendu jsem buď já nebo sestra vstaly a byly s miminkem. V období předávání dítěte jsem se starala i o mamku - to teď vidím zpětně, že jsem tu bolest nemohla úplně prožít, protože jsem mamku musela podržet. (...) Péče o miminka mi nevadila. Vadilo mi, že jsem tomu vždy musela přizpůsobit svoje plány a svůj volný čas, ale to je dáno spíš špatnou domluvou v rodině. Ale myslím, že jsem v tomto věku neměla být v roli někoho, kdo se stará o mamku. Musela jsem předčasně dospět, a to mi v životě moc nepomohlo.“ Anně také přibyly nové povinnosti: „Určitě ta péče o miminka, taky jsem se musela víc zapojovat do domácích prací a naučit se vařit.“

Také Lenka byla před začátkem PPPD nejmladším dítětem a píše o tom takto: „Začala jsem pomáhat s pěstounskými dětmi a už jsem nebyla brána jako nejmladší člen rodiny. (...) Jsem za to ráda, že mohu pomáhat s mladšími dětmi, co k nám přijdou.“ Tato informátorka také pomáhala s péčí o svěřené dítě a sdělila: „Ano, pomáhala jsem mamce s pěstounskými dětmi, když si např. potřebovala odpočinout.“

Klaudie se v důsledku přijetí dětí do PPPD spíše cítila v roli „tety“. Je to možná ovlivněno tím, že v době, kdy se rodiče stali pěstouny, informátorka s nimi žila v jedné domácnosti, ale byla již zletilá. Klaudie to vyjádřila následovně: „Přesumula jsem se do role "tety" a částečně jsem začala vychovávat děti, o které se rodiče zrovna starali. Mladší sourozence nemám, takže tato změna přišla opravdu až s PPPD. (...) Starám se o děti ráda. Sourozence jsem vždy chtěla a tohle je tomu blízko.“ Na dotaz, zda jí přibyly nové povinnosti odpovídá takto: „Ano. Když je potřeba tak děti hlídám a celkově na ně pomáhám dohlížet.“

Sára také zmínila změnu ve své roli i to, jak tuto změnu prožívá: „Tak začala jsem pomáhat v domácnosti i s tím dítětem. (...) Asi jsem se více osamostatnila, to je fajn, ale jinak je to pro mě těžké. Chybí mi to, jak to bylo dřív.“ Na otázku, zda má nové povinnosti, a jaké to jsou odpověděla takto: „Určitě se víc zapojuju do domácích prací a pomáhám s dětmi.“ Světlana uvedla: „Asi se má role nezměnila, vždy jsem asi fungovala jako podpora rodičů. A hodně jsem hlídala mladší sourozence.“ Adam a Nela si nejsou vědomi žádné změny v roli či pozici, ani nezaznamenali nové povinnosti, které by přišly v důsledku zapojení rodiny do PPPD.

5.2 Podpora vlastních dětí pěstounů ze strany doprovázejících organizací

V dotazníku jsem se zaměřila na podporu vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD ze strany odborníků (např. sociální pracovník z doprovázející organizace, psycholog atd.). Zajímalo mě, zda vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD mají možnost v případě potřeby tuto odbornou podporu využít, nebo zda by takovou nabídku pomoci ocenili. Odpovědi informátorů na tuto otázku byly velmi různé. Některým informátorům byla tato pomoc nabídnuta (nebo o ní věděli), ale nepotřebovali ji – Adam uvedl, že *„Možnost byla ale nebyla třeba.“*, Klaudie, sdělila: *„Sociální pracovnice se věnovala rodičům často, já nikdy tuto pomoc nevyhledávala ani nechtěla.“*

Další informátoři o této formě pomoci netušili, a přitom by ji někteří uvítali – Anna se vyjádřila následovně: *„Nikdy mi to nikdo nenabídl. Určitě bych takovou pomoc uvítala. Možná to ani nemusela být nějaká vyloženě odborná pomoc, ale třeba jen možnost promluvit si s dětmi, kteří zažívali to co já. To by bylo fajn.“* Jan uvedl: *„... Nikdy mi žádná nabídka pomoci nepřišla. Rodiče mi to nenavrhli ani se o tom nezminila klíčová pracovnice na návštěvě a já ani nevěděl, že taková možnost je.“* Sára sdělila: *„Vím, že mamka takovou možnost měla, ale nevyužila. Ale pro mě nic takového nebylo. Asi by bylo fajn si o tom s někým popovídat.“*

Někteří informátoři o této možnosti věděli a neměli problém ji využít – např. Lenka sdělila: *„Ano, máme skvělou klíčovou pracovníci a ze strany psychologů také.“* Světlana také uvedla, že měli možnost v případě potřeby využít odbornou podporu zvenčí. Jeden z informátorů uvedl, že klíčový pracovník sice o něj a jeho potřeby projevil zájem, ale nebyla tam potřebná důvěra pro to, aby se mohl svěřit. Jakub uvedl: *„Sociální pracovník v rámci PPPD k nám domů pravidelně docházel. Věnoval se ze své podstaty ale hlavně potřebám rodičů při péči o dítě, a tedy i svěřenému dítěti, což je asi logické. Zároveň se snažil ptát se i mne, jestli je vše v pořádku, nikdy to však nebylo do dostatečné hloubky, aby pronikl skrze můj ochranný štít. Bylo to moc citlivé a těžké téma na to, abych to byl schopný sdílet během pár minut vyptávání se. Prostě jsem asi ani nebyl schopný navázat důvěru s někým cizím, který nemohl vědět, čím si procházím. Možná jsem asi ani nechtěl přidělovat starosti rodičům, protože už měli přeci plnou hlavu starostí kvůli malému. Myslím si, že kdyby tam byl někdo od začátku jen kvůli mě a dal mi zase pocit, že jsem tím středobodem zájmu, jako jsem do té doby (před PPPD) byl, tak bych to rozhodně ocenil. Nějaký kamarád, který by věděl co cítím a třeba i věděl co prožívám. Někdo, kdo by mě ujistil, že mě naši mají pořádku stejně rádi a možná jim řekl, ať mi to klidně čas od času řeknou pro mé vlastní bezpečí v hlavě.“*

Nejvíce je v kontaktu s pěstounskou rodinou doprovázející organizace, která se tak stává největším stakeholderem. Doprovázející organizace mohou přímo nabídnout nebo

zprostředkovat odbornou pomoc, ale z provedené rešerše webových stránek organizací, z odpovědí, které mi poskytli sociální pracovníci z těchto organizací, a také z dotazníku, na který mi odpověděli vlastní děti pěstounů, vyplývá, že tato podpora není dostačující nebo není dostatečně či vhodně nabízena vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Chybí projekty a činnosti, které by poskytovaly potřebnou podporu vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. V České republice jsou zpravidla realizovány projekty, které jsou zaměřeny na cílovou skupinu vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících dlouhodobou pěstounskou péči – realizátorem takových projektů je např. organizace Skleněnka, z.s.

Skleněnka, z.s. (2018) v období 2023/2024 realizuje několik projektů. Jedním z nich je projekt na podporu biologických dětí pěstounů s názvem „Spolu vlastní cestou aneb podpora biologických dětí pěstounů“. V rámci tohoto projektu jsou nabízeny aktivity směřující k podpoře začlenění a snížení izolace biologických dětí pěstounů. Mezi tyto aktivity patří psychologické poradenství, odborná podpora a realizace společných pěstounských pobytů. Tímto projektem chtějí pomoci posílit vztah mezi dětmi pěstounskými a vlastními. Další rozměr projektu je osvětový, kdy se na vlastní děti pěstounů pohlíží z různých úhlů pohledu. Zároveň se v rámci projektu chtějí zaměřit na podporu rodičovských kompetencí ve zvládnutí pěstounské péče především ve vztahu ke svým biologickým dětem.

Další projekt, který Skleněnka, z.s. (2018) realizuje je „Multidisciplinární podpora pěstounských rodin“. Smyslem projektu je podpora pěstounské rodiny vč. biologických dětí pěstounů prostřednictvím facilitátora a dalších odborníků u „jednoho stolu“. Očekávají, že se jim podaří snížit riziko negativního dopadu výkonu pěstounské péče na jednotlivé členy rodiny. V rámci tohoto projektu si rodina sama stanovuje své cíle a rozsah podpory. Očekává se, že díky tomu se rodina bude aktivně podílet na očekávané změně.

Posledním projektem, který tato organizace realizuje je projekt s názvem „Pojďme hledat cestu společně“. Cílem tohoto projektu je zplnomocnit a podpořit pěstounskou rodinu tak, aby obtížnou situaci mohla řešit prostřednictvím multidisciplinárních týmů a individuální či skupinové odborné podpory. Do této formy podpory budou zapojeni členové rodiny, facilitátor, zapisovatel a v případě potřeby i další odborníci (Skleněnka, 2018). I přesto, že jsou tyto projekty zaměřeny na podporu vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících dlouhodobou pěstounskou péči, jsou v něm prvky, které mají potenciál a dají se využít i v kontextu PPPD. Jedná se např. o psychologické poradenství, podporu rodičovských kompetencí a multidisciplinární podporu.

5.3 Potřeby vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu

V dotazníku jsem se také zaměřila na potřeby vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Zajímá mě, jaké mají tyto děti specifické potřeby, a jak jsou tyto potřeby naplňovány. Také jsem pomocí dotazníku zjišťovala, jak vlastní děti pěstounů vnímají PPPD.

V dotazníku byl nejvíce zmiňován chybějící společný čas, komunikace s rodiči a pozornost. Dále také nutnost vyrovnat se s odchodem svěřeného dítěte do jiné formy NRP a podřízení života rodiny režimu miminka. Jakub sdělil: „Chyběl mi společný čas s rodiči, kteří se mi věnovali. Byl jsem zvyklý na určitou úroveň zájmu o cokoli, co jsem právě dělal nebo prožíval, také o možnost si kdykoliv, kdy mi něco scházelo nebo mi bylo smutno, promluvit ať už s jedním či druhým (nebo oběma) rodičem. Aktivní výlety o víkendy. Stolní hry při pochmurném počasí a nebo třeba obyčejné lenošení u televize.“ Anna otevřeně sdělila, že mezi její specifické potřeby patří společný čas s rodiči a vyjádřila to následovně: „Mezi specifické potřeby určitě patří společný čas s rodiči (např. s mamkou), kdy by si udělala čas jen na mě. Šly bychom třeba jen spolu do kavárny na kafe a tak. To se za celou dobu nestalo. Nebyla příležitost se rodičům svěřit, trávit s nimi čas, nevěnovali mi příliš pozornosti.“ Toto potvrzuje i Sára: „Chybí mi společný čas s rodičem.“ Jan zmiňuje především chybějící komunikaci s rodiči: „Vadilo mi, že si s rodičema nemůžu jen tak pokecat.“

Klaudie vyjádřila svou specifickou potřebu jako „pomáhání někomu“ a to prostřednictvím PPPD dělala. Vyjádřila to takto: „Ráda někomu pomáhám a tyto děti to opravdu potřebují.“ Adam vyjádřil potřebu klidu a svého prostoru a sdělil: „Mám rád svůj klid a pokud jsem ho potřeboval, vyrazil jsem obvykle ven do lesa, když v domě zrovna nebyl.“ Světlana si není „vědoma výjimečných potřeb.“

Dále jsem se vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD dotazovala, co je (podle nich) na PPPD pozitivní a co naopak negativní. Několik informátorů uvedlo, že je pozitivní to, že dítě je umístěno v rodině a zažívá lásku. Lenka uvedla: „Je na to skvělé, že dítě nemusí vyrůstat v ústavu, ale v nějaké milující rodině. To mě na tom také těší. Díky PPPD jsme také získali mnoho nových přátelství, hlavně s novými rodiči dětí, které u nás byly.“ Jakub uvádí, že PPPD „Dává šanci těm nejmenším na obstojný začátek do života. Mají šanci pocítit péči rodiny a snad i lásku. To by měla být pomyslná laťka, pod kterou díky PPPD už neklesnou.“ Světlana sdělila: „Zásadní pomoc malým dětem. Každý kojeneček by měl být umístěn do rodiny, protože to má velký vliv na jeho vývoj. Poznávání nových lidí. Díky PPPD jsem potkala nové lidi. Rozumím, jak tato péče funguje. Dalo mi to nové znalosti z oblasti vývojové psychologie, sociální práce atd. Těší mě, že díky PPPD děti, které nemohou být ve své rodině, mohou strávit nějaký čas v náručí náhradní rodiny“

a může jim to pomoci v hodně oblastech života.“ Také Klaudie vidí pozitivum v tom, že dítě není umístěno do ústavního zařízení, a zároveň vidí výhodu i pro pěstounskou rodinu. Informátorka sděluje: „PPPD má pro děti mnoho pozitiv, můžou při náhlé potřebě jít k rodině, a ne do domova. Miminka, kterým se podaří jít do adopce, vůbec nezažijí kojenecký ústav. A zároveň rodina, která je v PPPD zapojena má možnost živějšího způsobu života, který zároveň někomu pomáhá.“ Klaudie také zmiňuje určitý smysl, který PPPD dává – tedy možnost někomu pomoci.

Oblast „smysl PPPD“ je zřejmý i v odpovědích dalších informátorů. Adam sdělil: „Je dobré vidět, jak jde dítě do nové rodiny, kde ho budou milovat. Bez toho by to nemělo cenu. Nic moc dalšího mě nenapadá - jsem z velké rodiny a jedno další dítě navíc poměry v rodině nijak výrazně nezměnilo.“ Nela vidí pozitivum v pomoci potřebným a uvádí: „Pomáháme dětem, které potřebují pomoc.“ Sára vnímá smysl této práce a zároveň výhodu v tom, že dítě není umístěno do ústavního zařízení a to vyjadřuje následovně: „Ta práce má smysl. To je fajn. V „kojeňáku“ by se děti neměly tak dobře.“ Anna vidí v práci pěstouna smysl a zároveň vnímá pozitivum v tom, že rodiče měli díky této práci nový společný zájem. Anna sděluje: „Určitě to, že děláte něco dobrého a smysluplného, že někomu pomůžete. Zároveň si myslím, že to pomohlo rodičům, že měli něco společného, co je zajímalo, bavilo a naplňovalo. Nějaké společné téma nebo "zájem".“ Naopak Jan pozitivita na PPPD vnímá takto: „Získal jsem víc volnosti a viděl jsem, že mámu ta práce fakt baví.“

Většina informátorů vnímá také negativa, která výkon PPPD přináší. Adam vnímal ztrátu určitého klidu. Na otázku odpověděl takto: „Někdy mi chyběl klid, někdy mě štvala neposlušnost dětí.“ Anna negativně hodnotí úbytek volného času a také času s rodiči a sdělila: „PPPD mi vzala spoustu volného času a jak jsem zmiňovala, tak částečně i ty rodiče, kteří na mě neměli čas ani kapacitu.“ Klaudie upozorňuje na náročnost PPPD: „Pro rodinu to může být velmi psychicky náročné. Sama znám pěstouny, kteří to psychicky nezvládli. A člověk zároveň dopředu nemůže vědět, zda je na to připravený. Je to velmi obtížná práce.“ Také Světlana si je vědoma náročnosti PPPD: „Je to velký zásah do rodiny. Ne každá rodina ustojí náročnost potřeb dítěte. Ne každá rodina se umí vyrovnat s předáním dítěte. Bylo pro mě těžké, že jsem fungovala jako velká psychická podpora pro rodiče. Myslím, že příliš spoléhali na mou podporu a kvůli tomu nepřijímali větší podporu od doprovázejících sociálních pracovníků. Zbytečně mě to vyčerpávalo. Když se dívám zpětně, držela bych si v této oblasti větší odstup.“

Jakub opět zmiňuje samotou, kterou vlastní dítě prožívá a také vyšší nároky co se týče zodpovědnosti: „Pro vlastní dítě rodičů je to složité období, které nemusí být správně pochopeno. Může to znamenat osamění a důvod ke smutku, "protože vás už rodiče přeci nemají rádi..". Taky to znamená předčasné vytržení z bezstarostných dětských let, kdy je z vás rázem třetí rodič.“ Sára vnímá velký rozdíl před PPPD a po zahájení PPPD: „Vzala nám to, jak to bylo dřív. Že jsme spolu trávili ten čas tak nějak aktivně, zajímali se o sebe

navzájem. Teď je spíš každý sám za sebe.“ Jan negativně vnímá změny v rodině a především to „... že to celkem narušilo tu rodinnou atmosféru.“ Nela popsala, že děti „... vyžadují více pozornosti a péče.“ Jen Lenka nevnímá PPPD příliš negativně a sděluje: „*Myslím si, že na PPPD nic moc negativního není. Jen asi, že člověk v podstatě pracuje 24/7 a kdyby neměl nikoho na pomoc, tak si moc neodpočine.*“

Následující otázka dotazníku se zabývá tím, jak vlastní děti pěstounů vnímají délku doby, po kterou bylo dítě umístěno v rodině s ohledem na svůj tehdejší věk. Pro tyto účely uvedu s fiktivním jménem informátora také jeho věk, kdy rodina přijala první dítě do PPPD. Adam (17 let) uvádí: „*Děti u nás nebyly déle než jeden rok, takže nemohu říci, že by se jednalo o příliš dlouhou dobu. A mluvit o krátké době, vzhledem k tomu, že dítě stejně mělo být předané dál, postrádá smysl.*“ Anna (13 let) sdělila: „*Jen jedno z dětí u nás bylo déle než rok (nakonec bylo osvojeno do zahraničí). Bylo velmi těžké se s ním rozloučit, jelikož u nás bylo v péči takto dlouho. Získalo ale milující rodiče a to je to nejdůležitější. Poplakala jsem si, ale zvládla jsem to, jelikož jsem musela být silná, abych mamce nepřidělala starosti.*“ Lenka (10 let) délku vnímala „... *tak akorát, byla jsem hlavně ráda, že se co nejdříve dostalo dítě do rodiny.*“ Klaudie (21 let) to popisuje následovně: „*Doba mi přišla vyhovující, možná příliš dlouhá. Rodiče měli dost času si k dítěti udělat silnější vztah a předání bylo náročnější.*“ Nela uvedla věk šest let jako věk počátku PPPD – je ale možné, že se jedná o chybu, jelikož nejmladšímu (vlastnímu) dítěti v rodině musí být alespoň osm let. Odpověď informátorky je následující: „*Žárlila jsem, bylo to dlouhé, ale nakonec jsem byla ráda za kamaráda. Jsem ráda, že se mají dobře.*“ Sára (14 let) uvedla: „*Děti u nás byly maximálně 6 měsíců, i tak to pro mě vždy bylo velmi těžké, když jsme je předávali.*“ Jan (15 let) uvedl, že nerozumí této otázce. Jakub (12 let) sdělil: „*Přišlo mi to upřímně jako věčnost, se svěřeným dítětem jsem se šzil velice rychle a o to horší bylo loučení.*“ Světlana (22 let) sdělila: „*V té době jsem studovala a k rodičům jezdila jednou za 14 dní. Čím déle dítě bylo u rodičů, tím větší bylo moje pouto. Nicméně můj život už byl jinde.*“ Na základě těchto odpovědí nelze uskutečnit závěr – předpokladem je pouze to, že čím starší vlastní dítě je, tím je pro něj snazší zapojení rodiny do PPPD a následné předání dítěte do další formy NRP. Tento předpoklad dokreslují i další odpovědi informátorů na následující (a také poslední) otázku. Tato oblast je vhodným adeptem k dalšímu prozkoumání – to ale není účelem této bakalářské práce.

Poslední otázkou dotazníku je „Jaké pro vás bylo předávat pěstounské dítě (příp. děti)?“. Odpovědi na tuto otázku jsou rozdílné, ale převládá odpověď, že to bylo spíše náročné. Anna uvedla, že to bylo náročné, ale pomohla vidina toho, že dítě získá milující rodiče. Informátorka uvedla: „*Samozřejmě to bylo těžké, protože jsem všechny děti měla moc ráda. Když jsme viděli nové rodiče, kteří dítě milují, tak to bylo snazší. Naštěstí jsme nemuseli dítě dávat do ústavní péče, protože to bychom asi nezvládli.*“ Sára sdělila, že to

bylo „Velmi náročné, jelikož jsem pomáhala s péčí o ně, tak jsem se příliš navázala a jejich odchod jsem nesla velmi těžce.“ Také Jakub předávání dítěte nesl těžce a sdělil: „Bylo to, jako když odevzdáváte kus něčeho vašeho a víte, že už to něco neuvídíte.“ Adam sdělil: „Obvykle to bylo náročné. Pro mě méně než pro rodiče, ale ani tak to nebylo úplně snadné. Zvykli jsme si na tyto děti a měli je rádi.“ Světlana uvedla: „U všech předání jsem byla jako podpora. Snažila jsem se pomoci s okolními věcmi, aby moji rodiče a noví rodiče se mohli, co nejvíce soustředit na předávání dítěte. Jedno z předání bylo pro mě velmi náročné, protože jsem fungovala jako překladatel. Jednalo se o mezinárodní adopci.“

Dva informátoři předání dítěte vnímali o něco pozitivněji. Lenka sdělila: „Bylo to samozřejmě smutné, protože si na dítě zvyknete a máte ho rádi, ale taky jsme byli velmi šťastní, že má dítě novou rodinu.“ Jan uvedl, že situace není lehká především pro hlavní pečující osobu: „Není to lehká situace, a to hlavně pro mámu.“ Následující dva informátoři s předáváním dítěte neměli žádné větší obtíže. Klaudie sdělila: „Už jsem byla dost stará na to, abych od začátku chápala, že dítě časem odejde. Takže to příliš těžké nebylo, vždy jsem s tím počítala.“ Nela situaci vnímala následovně: „Byla jsem ráda. Těšila jsem se na dalšího kamaráda.“

5.4 Reflexe výpovědí informátorů v kontextu poznatků z rešerše odborné literatury

V rámci analýzy potřebnosti projektu na podporu vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD jsem oslovila tyto vlastní děti pěstounů za účelem získání informací, které se týkaly vnímání PPPD vlastními dětmi pěstounů, změn v rodině a v rodinných vztazích, změn v roli či pozici vlastního dítěte, specifických potřeb vlastního dítěte a možnosti jejich naplňování a zda vlastní děti pěstounů měly možnost využít podpory zvenčí (sociální pracovník, psycholog), nebo zda by tuto nabídku pomoci ocenily. Dotazník neměl výzkumné ambice, jeho smyslem a účelem bylo pouze získat popis, jakým způsobem vnímají PPPD vlastní děti pěstounů, jaké mají tyto děti specifické potřeby, a jak jsou tyto potřeby naplňovány. Případná hlubší analýza sesbíraných dat by ovšem umožnila získat ještě další poznatky o zkušenosti informátorů – a v tomto smyslu jsou dále využitelná nad rámec potřeb tohoto projektového záměru.

Dotazník obsahuje dvě uzavřené otázky a 15 otevřených otázek, na které odpovídaly vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD. Celkem odpovědělo devět informátorů. Cílem dotazníku bylo popsat prožívání PPPD (a dalších souvislostí s tím spojené) vlastními dětmi pěstounů. Z výsledků prezentovaných v páté kapitole, plyne, že vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD schází pozornost rodičů a společný čas a komunikace s rodiči, kdy vlastní děti pěstounů cítí, že není prostor pro

to, aby si s rodiči mohly popovídat. K tomu směřuje můj projekt, který se zabývá podporou vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD.

Cílem rešerše výzkumů a dalších zdrojů bylo získat odborné podklady pro zjištění potřebnosti projektu na podporu vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD. Výsledky z těchto kvalifikačních prací a odborných publikací sdělují, že vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD schází pozornost a zájem rodičů, společný čas a komunikace s rodiči.

Z analýzy potřebnosti projektu a rešerše výzkumů a také z dalších zdrojů plyne, že jedním z hlavních problémů, se kterým se pěstounské rodiny potýkají, je nedostatek pozornosti a zájmu rodičů, společného času a komunikace s rodiči. Vlastní děti pěstounů s rodiči sice čas tráví, ale tento čas je zaměřený na společnost velmi malého pěstounského dítěte. V případě mladšího sourozence je to etapa, která je pouze dočasná, u PPPD je to stále stejné, jelikož tam stále je a bude nějaké miminko, které má specifické potřeby úměrné svému věku. Adolescenti mají mnohem větší potřebu sdílet s rodiči čas, kdy jsou „smazaný“ hierarchické rozdíly (např. společné sledování filmu, práce na zahradě atd.). Rodiče v tu chvíli nejsou v pozici autority, ale spíše přítele. Zároveň také potřebují mít s rodiči vztah na bázi „méně zkušený“ a „zkušený“ – tj. v případě, kdy dítě rodičům vypráví o svých zážitcích, potížích, radostech i starostech. To je činnost, kterou nelze naplánovat, jelikož jinak je to dětem spíše nepříjemné. Je potřeba, aby to bylo spontánní a společné činnosti k tomu dávají prostor.

Sociální pracovník z doprovázející organizace může nabídnout terapeutickou pomoc, pokud má potřebné znalosti a dokončený terapeutický výcvik. Případně doprovázející organizace může zprostředkovat odbornou pomoc např. psychologa nebo předá kontakt na rodinnou poradnu. Doprovázející organizace mají s pěstounskými rodinami jedinečný vztah díky tomu, že do rodin pravidelně dochází klíčový pracovník a také díky školením, které tyto organizace obvykle pořádají. Výhodou tedy je, že pěstounská rodina již zná pracovníky dané organizace a tato organizace zná pěstounskou rodinu. Je zde tedy možnost pro využití těchto výhod a poskytnutí intenzivnější podpory vlastním dětem pěstounů ze strany doprovázejících organizací – příp. organizace může alespoň poskytnout potřebný prostor a pomoc s realizací této podpory. Aktuálně v prostředí České republiky chybí projekt na podporu vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD. Můžeme se pouze inspirovat projekty, které jsou určeny na podporu pěstounským rodinám vykonávajícím dlouhodobou pěstounskou péči.

6 Návrh projektu besedy pro pěstouny o zkušenostech vlastních dětí pěstounů s pěstounskou péčí na přechodnou dobu

Cílem této kapitoly je představit návrh projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“. Tento projekt pomůže pěstounům (příp. uchazečům o PPPD) nahlédnout do vnímání a prožívání vlastních dětí. Pěstouni se nad PPPD budou moct zamyslet ze zcela nového úhlu pohledu. Důsledkem bude lepší vnímání potřeb vlastních dětí a jejich následné naplňování. Rodiče tyto potřeby vlastních dětí nenaplňují ne proto, že by nechtěli nebo neměli své děti rádi, ale proto, že dané souvislosti si dostatečně neuvědomují. Pro jejich informování jsem tedy zvolila formu besedy, kde přednášejícími budou vlastní děti pěstounů. Beseda přináší jedinečnou příležitost nahlédnout do životních zkušeností přítomných dětí a propojit své zkušenosti s jejich. Přidanou hodnotou besedy jsou možné pozitivní účinky na přednášející, kteří se díky tomu mohou cítit „vyslyšeni“.

6.1 Cíl projektu

Cílem této práce bude vypracovat návrh projektu besedy směřující k podpoře vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD ze strany doprovázejících organizací. Konkrétní podoba projektu se odvíjí od analýzy potřebnosti, která je uvedena v páté kapitole. Z výsledků analýzy potřebnosti projektu plyne, že vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD schází zájem a pozornost rodičů, komunikace a společný čas s rodiči. Vlastní děti pěstounů sice s rodiči čas tráví, ale tento čas je zaměřený na společnost velmi malého pěstounského dítěte. Adolescenti potřebují s rodiči trávit také čas, kdy rodič není v pozici výše postavené autority ale spíše „přítele“ (srov. Singly, 2003). Zároveň také potřebují být s rodiči i na bázi vztahu „méně zkušený“ a „zkušený“ – tj. v případě, kdy dítě rodičům vypráví o svých zážitcích, potížích, radostech i starostech. Tento čas ale nelze snadno naplánovat, jelikož pak je to dětem spíše nepříjemné – je potřeba, aby to bylo spontánní a autentické.

Ze sdělení informátorů dále vyplynulo, že vlivem střídání dětí, které jsou většinou velmi nízkého věku, se rodina stále podřizuje režimu a potřebám těchto dětí, což ztěžuje výše zmíněné. Oproti dlouhodobé pěstounské péči je vhodné počítat i s nutností loučení se svěřeným dítětem ve chvíli, kdy je předáváno do jiné formy NRP. Toto loučení je zátěží nejen pro pěstouny, ale také pro jejich vlastní děti. Někteří informátoři zmiňují, že bylo nutné, aby v tomto období byli oporou svému rodiči.

Projekt je navržen pro doprovázející organizace. Projekt „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“ budou moct doprovázející organizace poskytovat svým pěstounům na přechodnou dobu (např. v rámci povinných školení, které tyto organizace pro pěstouny organizují) nebo také zájemcům/uchazečům, kteří teprve procházejí potřebnou přípravou pro výkon PPPD. Záměrem tohoto projektu není přehlížet potřeby rodin, které vykonávají dlouhodobou pěstounskou péči. Pro tyto rodiny jsou ale již dostupné jiné projekty. Tento návrh projektu je pilotní verzí. Doprovázející organizace se po evaluaci – tj. zpětná vazba od pěstounů, rozhodnou, zda budou projekt nadále realizovat.

6.2 Popis cílové skupiny

Přímou cílovou skupinou jsou pěstouni vykonávající PPPD a také vlastní děti těchto pěstounů. Aktuálně je 791 pěstounů na přechodnou dobu (Olomoucký kraj, 2024). Nepřímou cílovou skupinu tvoří doprovázející organizace, které budou tyto besedy nabízet svým přechodným pěstounům příp. uchazečům – v roce 2023 bylo podáno celkem 200 žádostí o PPPD (Adopce, 2024). Tito přednášející budou již zletilí, případně alespoň starší 15 let a bude mezi nimi a doprovázející organizací uzavřena smlouva o dobrovolnické činnosti (příp. dohoda o provedení práce). Podle § 3 zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě je dáno, že dobrovolníkem na území České republiky se může stát fyzická osoba, která je starší 15 let. Dále jsou tímto projektem nepřímo ovlivněny pěstounské děti, které se v tu chvíli nacházejí v PPPD – aktuálně je v této péči 921 dětí (Olomoucký kraj, 2024).

6.3 Klíčové aktivity

Projekt „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“ poskytne rodičům náhled do toho, jak prožívají PPPD jejich děti. Následně budou rodiče lépe schopni dětem poskytnout to, co potřebují. V této podkapitole představím a popíšu klíčové aktivity projektu vč. harmonogramu a indikátorů splnění těchto aktivit.

HARMONOGRAM

Klíčová aktivita	Časové období	Indikátor splnění
KA1: vytvoření podkladů pro přednášející a doprovázející organizace	1 měsíc	vznik podkladů a prezentace
KA2: kontaktování potenciálních	2 měsíce	kontaktování potenciálních přednášejících s pomocí

<p>přednášejících, vytvoření týmu přednášejících</p>		<p>doprovázejících organizací a Facebookové skupiny „Pěstounství na přechodnou dobu“, e-mailová korespondence s potenciálními přednášejícími, uzavřená smlouva o dobrovolnické činnosti, seznámení přednášejících s analýzou potřeby a jejími výsledky, provedení společné reflexe této problematiky a analýzy potřeby (přednášející může do besedy zakomponovat svůj pohled, své zkušenosti), e-mailová korespondence s doprovázejícími organizacemi a pěstouny</p>
<p>KA3: kontaktování potenciálních moderátorů, zajištění moderátora</p>	<p>2 měsíce</p>	<p>kontaktování potenciálních moderátorů (např. sociální pracovník z doprovázející organizace, supervizor, facilitátor případových konferencí), e-mailová korespondence s moderátorem, uzavřená smlouva o dobrovolnické činnosti příp. dohoda o provedení práce, seznámení moderátora s průběhem besedy a také s výsledky analýzy potřeby a rešerše odborné literatury</p>

KA4: propagace projektu	2 měsíce	navázání kontaktu s doprovázejícími organizacemi a nabídnutí projektu, sdílení projektu na webových stránkách a sociálních sítích organizací, vytištěné letáky velikosti A4, rozhovory s pěstouny
KA5: realizace projektu	1 den	uskutečnění projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“, podepsaná prezenční listina od účastníků
KA6: evaluace	2 měsíce	Zpětná vazba od pěstounů a její následné vyhodnocení, vyplnění evaluačního dotazníku

Tabulka 1: Harmonogram
zdroj: vlastní tvorba

KA1 – vytvoření podkladů pro přednášející a doprovázející organizace

Cílem této klíčové aktivity je vytvořit podklady pro přednášející a doprovázející organizace. Pro přednášející budou vytvořeny podklady, které budou obsahovat výsledky analýzy potřebnosti projektu a také rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací. Také bude vytvořena prezentace (např. v programu Powerpoint), kterou si přednášející mohou upravit a použít ji pro doplnění svého mluveného projevu na besedě. Bude také vytvořeno shrnutí výsledků analýzy, které bude zasláno doprovázejícím organizacím společně s nabídkou uspořádání besedy. Pro tuto klíčovou aktivitu byl vymezen jeden měsíc čistého času.

Indikátorem splnění pak budou ony podklady, které budou dostupné v elektronické verzi, a prezentace. Podklady budou sloužit jako opora pro přednášející a zároveň budou poskytnuty doprovázejícím organizacím, které o besedu projeví zájem – ty je pak mohou zaslat pěstounům příp. je zveřejnit na svých webových stránkách. Prezentace bude

vytvořena a poskytnuta přednášejícím a také bude oporou pro jejich mluvený projev na besedě.

KA2 – kontaktování potenciálních přednášejících, vytvoření týmu přednášejících

Pro realizaci projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“ jsou nezbytní přednášející. Bude se jednat o jedince, kteří mají svou osobní zkušenost s PPPD, a to jako vlastní děti pěstounů, kteří PPPD vykonávají. Přednášející by měli být zletilí, nebo alespoň starší 15 let a bude mezi nimi a danou doprovázející organizací uzavřena smlouva o dobrovolnické činnosti (příp. dohoda o provedení práce), pokud se bude jednat o opakující se záležitost. Doprovázející organizace přednášejícím proplatí cestovní náklady, které budou stanoveny podle § 157 Zákoníku práce. Na každou besedu budou připadat dva přednášející, kteří se budou doplňovat a zároveň si budou oporou. Je žádoucí, aby v této dvojici byl alespoň jeden z přednášejících již zletilý.

Pro pilotní besedu, která bude pravděpodobně uskutečněna v Karlovarském kraji, budou osloveni vlastní děti pěstounů s nabídkou možnosti vedení besedy. Po vyhodnocení evaluace bude rozhodnuto, zda budou tyto besedy nabízeny dalším doprovázejícím organizacím. Potenciální přednášející budou osloveni s nabídkou prostřednictvím Facebookové skupiny „Pěstounství na přechodnou dobu“. Členové této skupiny jsou pěstouni vykonávající PPPD, kteří tyto informace poskytnou svým dětem. Také budou osloveni doprovázející organizace, které budou požádány o zaslání nabídky svým pěstounům a tito pěstouni rovněž poskytnou informace svým dětem. Pro tuto klíčovou aktivitu byly vymezeny dva měsíce čistého času.

Indikátorem splnění pak bude kontakt s potenciálními přednášejícími prostřednictvím doprovázejících organizací a Facebookové skupiny „Pěstounství na přechodnou dobu“, e-mailová korespondence s potenciálními přednášejícími, uzavřená smlouva o dobrovolnické činnosti, seznámení přednášejících s analýzou potřebnosti a jejími výsledky, provedení společné reflexe této problematiky a analýzy potřebnosti (přednášející může do besedy zakomponovat svůj pohled a své zkušenosti), e-mailová korespondence s doprovázejícími organizacemi a pěstouny.

KA3 – kontaktování potenciálních moderátorů, zajištění moderátora

Pro realizaci projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“ je nezbytný moderátor, který touto besedou provede všechny zúčastněné. Moderátorem může být sociální pracovník z dané doprovázející organizace nebo jiný externí odborník např. supervizor, facilitátor případových konferencí nebo absolvent sociální práce či psychologie. Mezi moderátorem a doprovázející organizací bude uzavřena smlouva o dobrovolnické činnosti příp. dohoda o provedení práce (DPP). Dále doprovázející

organizace proplatí moderátorovi cestovní náklady, které budou stanoveny podle § 157 Zákonníku práce.

Pro pilotní besedu, která se pravděpodobně uskuteční v Karlovarském kraji, budou osloveni odborníci z této oblasti. Je možné získat kontakt na supervizory prostřednictvím webové stránky Remedium příp. je možná získat odborníky prostřednictvím profesní sítě LinkedIn. Je také možné oslovit absolventy sociální práce a psychologie, a to prostřednictvím webových stránek vysokých škol, které sdílejí studentům pracovní nabídky. Pro tuto klíčovou aktivitu byly vymezeny dva měsíce čistého času.

Indikátorem splnění pak bude kontakt s potenciálními moderátory, e-mailová korespondence s moderátorem, uzavřená smlouva o dobrovolnické činnosti příp. DPP, seznámení moderátora s průběhem besedy a také s výsledky analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací.

KA4 – propagace projektu

Abychom mohli projekt realizovat, je nutné ho propagovat. Propagace bude uskutečněna díky navázání kontaktu s doprovázejícími organizacemi v Karlovarském kraji. Těmto organizacím bude nabídnuta „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“, která bude určena pěstounům vykonávajícím PPPD nebo uchazečům. Doprovázející organizace budou požádány o sdílení projektu na svých webových stránkách a sociálních sítích. Pro další propagaci budou vytištěny letáky velikosti A4, které budou umístěny v prostorách doprovázejících organizací. Doprovázející organizace budou besedu nabízet pěstounům při setkáních s pěstounskou rodinou nebo na školeních, které pro pěstouny pravidelně organizují. Výsledkem této aktivity je představit pěstounům besedu jako možnost nahlédnutí do prožívání PPPD vlastními dětmi. Pro tuto klíčovou aktivitu byly vymezeny dva měsíce čistého času.

Indikátorem splnění pak bude navázání kontaktu s doprovázejícími organizacemi v Karlovarském kraji a nabídnutí projektu, sdílení projektu na webových stránkách a sociálních sítích organizací, 15 vytištěných letáků velikosti A4 a rozhovory s pěstouny.

KA5 – realizace projektu

Po propagaci projektu následuje realizace projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“. Na této besedě budou vlastní děti pěstounů v roli přednášejících a seznámí účastníky s výsledky analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury a také představí svůj pohled na PPPD. Účastníky celou besedou provede zkušený moderátor. Beseda proběhne v prostorách dané doprovázející organizace příp. bude uskutečněna v rámci školícího víkendového pobytu pro pěstouny. Pro besedu jsou vymezeny dvě hodiny čistého času.

Indikátorem splnění pak bude samotné uskutečnění besedy a podepsaná prezenční listina od účastníků.

KA6 – evaluace

Poslední klíčovou aktivitou je tzv. evaluace a vytvoření evaluačního dotazníku. Po realizaci pilotní besedy bude účastníkům zaslán e-mail s evaluačním dotazníkem. Účastníci v tomto dotazníku budou hodnotit přínos besedy – naplnění očekávání, přínos pro osobnostní růst. Dále budou hodnotit, zda jim téma přišlo zajímavé a srozumitelné. Na základě výsledků evaluace bude možné projekt mírně upravit – např. zjistíme, na co dát při besedách důraz a co naopak není nutné zmiňovat. Evaluace také poslouží jako zpětná vazba přednášejícím, kteří na základě toho mohou zlepšit své prezentační dovednosti. Pro tuto klíčovou aktivitu byly vymezeny dva měsíce čistého času.

Indikátorem splnění bude vznik evaluačního dotazníku, odpovědi pěstounů na tento dotazník a následné vyhodnocení odpovědí.

6.4 Indikátory splnění klíčových aktivit

Indikátory splnění jsou ukazatelé, kteří slouží k monitorování a vyhodnocování klíčových aktivit projektu. Jedná se o tyto indikátory:

KA 1 – vytvoření podkladů pro přednášející a doprovázející organizace. Pro ověření této aktivity lze provést kontrolu vypracovaných podkladů, a to, zda tyto podklady obsahují kompletní informace z výsledků analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací. Tyto podklady budou dostupné na webových stránkách doprovázejících organizací, které projeví zájem o projekt. V případě zájmu budou tyto podklady také zaslány pěstounům. Dále bude vytvořena prezentace, která bude poskytnuta přednášejícím a bude jim oporou pro jejich mluvený projev. Je důležité ověřit, zda tato prezentace obsahuje všechny důležité body – např. potřeby vlastních dětí, vnímání PPPD vlastními dětmi atp.

KA 2 – kontaktování potenciálních přednášejících, vytvoření týmu přednášejících. Potenciální přednášející budou kontaktováni pomocí doprovázejících organizací a Facebookové skupiny „Pěstounství na přechodnou dobu“. V případě opakované spolupráce bude mezi konkrétní doprovázející organizací a přednášejícím uzavřena smlouva o dobrovolnické činnosti. Přednášející budou seznámeni s výsledky analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací. Dále bude s přednášejícími provedena reflexe této problematiky a analýzy potřebnosti, jelikož přednášející může do besedy zakomponovat svůj pohled a své zkušenosti. Následně bude formou rozhovoru s přednášejícím zjištěno, zda této problematice porozuměl a také, zda rozumí zadání.

KA 3 – kontaktování potenciálních moderátorů, zajištění moderátora. Potenciální moderátoři budou kontaktováni pomocí webové stránky Remedium a profesní sítě LinkedIn. Dále je možné oslovit absolventy sociální práce a psychologie prostřednictvím webových stránek vysokých škol, které studentům sdílejí pracovní nabídky. V případě potřeby roli moderátora může vykonat sociální pracovník z dané doprovázející organizace. S moderátorem bude vedena e-mailová korespondence. Dále bude s moderátorem uzavřena smlouva o dobrovolnické činnosti příp. DPP. Moderátor bude seznámen s průběhem besedy a také s výsledky analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací.

KA 4 – propagace projektu. Indikátorem splnění je navázání kontaktu s doprovázejícími organizacemi a nabídnutí projektu, sdílení projektu na webových stránkách a sociálních sítích organizací, vytištěné letáky velikosti A4, které budou umístěny v prostorách doprovázejících organizací, a rozhovory s pěstouny.

KA 5 – realizace projektu. Indikátorem splnění je samotné uskutečnění besedy a také podepsaná prezenční listina od účastníků.

KA 6 – evaluace. Indikátorem splnění je vznik evaluačního dotazníku, odpovědi pěstounů na tento dotazník a následné vyhodnocení odpovědí. Pro ověření této aktivity lze provést kontrolu dotazníku a ověřit, zda jsou v něm srozumitelně formulovány všechny otázky.

6.5 Management rizik

V případě nedostatečného plánování a řízení rizik hrozí, že budou doprovázející organizace čelit nežádoucím událostem, které by mohly mít negativní dopad nejen pro realizaci projektu ale pro celou organizaci. Projekt „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“ se může potýkat s řadou rizik, např. nízký zájem pěstounů, nízký zájem o projekt ze strany doprovázejících organizací, nedostatek přednášejících atd. Management rizik je důležitým nástrojem pro zajištění preventivních opatření.

Identifikace předpokládaných rizik	Hodnocení rizik	Návrh preventivních opatření
Neúplnost podkladů	Nízká pravděpodobnost, nízký vliv na naplnění cíle projektu, naplnění indikátorů.	Zajistit a ověřit, že dané podklady skutečně vycházejí z analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací.

Nízký zájem doprovázejících organizací	Střední pravděpodobnost, výrazný vliv na naplnění cíle projektu, naplnění indikátorů.	Propagace projektu; dát zřetelně najevo, proč je projekt důležitý.
Nedostatek přednášejících	Střední pravděpodobnost, výrazný vliv na naplnění cíle projektu, naplnění indikátorů.	Propagace projektu; nabídnout finanční odměnu a uzavřít s přednášejícími dohodu o provedení práce.
Střet zájmů v případě moderování besedy sociálním pracovníkem z dané doprovázející organizace	Střední pravděpodobnost, výrazný vliv na naplnění cíle projektu, naplnění indikátorů.	Volba externího moderátora (např. supervizor, facilitátor případových konferencí, psycholog atd.)
Nízký zájem pěstounů vykonávajících PPPD	Střední pravděpodobnost, výrazný vliv na naplnění cíle projektu, naplnění indikátorů.	Propagace projektu; dát zřetelně najevo, proč je projekt důležitý.
Odhalení dřívějšího negativního dopadu PPPD na přednášejícího (např. odhalení traumatu)	Střední pravděpodobnost, výrazný vliv na naplnění cíle projektu, naplnění indikátorů.	Odborná pomoc (např. zprostředkování kontaktu s psychologem, terapeutem).
Nesrozumitelně sestavený evaluační dotazník	Nízká pravděpodobnost, nízký vliv na naplnění cíle projektu, naplnění indikátorů.	Konzultovat otázky evaluačního dotazníku se sociálními pracovníky z doprovázejících organizací.
Nízký počet odpovědí na evaluační dotazník	Střední pravděpodobnost, výrazný vliv na naplnění cíle projektu, naplnění indikátorů.	Poskytnout čas na vyplnění dotazníku již na konci besedy, zároveň zaslat dotazník na e-mailové adresy pěstounů – příp. se vícekrát připomenout.

Tabulka 2: Management rizik
zdroj: vlastní tvorba

6.6 Výstupy a výsledky projektu

Výstupem projektu je vytvoření návrhu projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“. Tento návrh projektu vzniká za účelem posílení pěstounské rodiny a to tak, aby rodiče mohli na celou situaci nahlédnout z pohledu svých dětí a uvědomili si tak jejich specifické potřeby. „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“ jim toto umožní, jelikož jim tato problematika bude představena již zletilými (nebo alespoň staršími 15 let) jedinci, kteří v takovéto rodině jako vlastní dítě vyrůstali. Očekávaným výsledkem je podpora vlastních dětí, kterou jim jejich rodiče dokáží dát. To bude mít pozitivní účinek na prožívání a vnímání těchto dětí a také na jejich vývoj. Dalším výsledkem je zpětná vazba pěstounů jakožto rodičů, a to nejen prostřednictvím evaluačního dotazníku, ale také v rámci rozhovoru s klíčovou pracovnící doprovázející organizace. Doprovázející organizace na základě výpovědí a výsledků z dotazníku může zhodnotit, zda tento projekt (besedu) bude opakovat. Návrh projektu je koncipován tak, aby ho mohla realizovat jakákoliv doprovázející organizace pro své pěstouny nebo pro uchazeče o PPPD.

Indikátorem projektu jsou vytvořené podklady a prezentace, uzavřená smlouva o dobrovolnické činnosti, seznámení přednášejících s analýzou potřebnosti a jejich výsledky, navázání kontaktu s doprovázejícími organizacemi a nabídnutí projektu, sdílení projektu na webových stránkách a sociálních sítích organizací, vytištěné letáky velikosti A4, rozhovory s pěstouny, zpětná vazba od pěstounů a její následné vyhodnocení, vyplnění evaluačního dotazníku.

6.7 Popis přidané hodnoty projektu

Návrh projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“ směřuje k podpoře vlastních dětí z rodin vykonávajících PPPD, jelikož rodičům budou představeny potřeby těchto dětí a také jejich vnímání PPPD. Na základě těchto informací si rodiče budou vědomi specifických potřeb svých dětí a to povede k jejich naplňování. Toto téma na besedě budou přednášet jedinci, kteří v rodině vykonávající PPPD vyrostli jako vlastní děti pěstounů. Téma tedy bude představeno někým, kdo má s touto problematikou osobní zkušenost. V případě opakované spolupráce mezi nimi a doprovázející organizací bude uzavřena smlouva o dobrovolnické činnosti. Zároveň tento projekt může mít pozitivní účinky také na tyto přednášející, kteří se díky tomu budou cítit „vyslyšeni“.

6.8 Harmonogram – Ganttův diagram

V této podkapitole je zobrazen harmonogram projektu v podobě Ganttova diagramu – ten přehledně znázorňuje klíčové aktivity projektu vč. jeho zahájení a doby trvání. Mezi rizika, která mohou ohrozit zahájení plánu projektu patří nízký zájem doprovázejících organizací a pěstounů o projekt a nedostatek přednášejících. Mezi klíčové aktivity patří KA 1 – vytvoření podkladů pro přednášející a doprovázející organizace, KA 2 – vytvoření týmu přednášejících, KA 3 – kontaktování potenciálních moderátorů, zajištění moderátora, KA 4 – propagace projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“, KA 5 – realizace projektu a KA 6 – evaluace. Níže naleznete Ganttův diagram, jelikož se jedná o projekt, který není určen pro konkrétní doprovázející organizaci, jsou uvedené měsíce pouze pro lepší představu.

Ganttův diagram												
Aktivita	Měsíc											
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
KA 1	■											
KA 2		■	■									
KA 3		■	■									
KA 4				■	■							
KA 5						■						
KA 6							■	■				

Tabulka 3: Harmonogram - Ganttův diagram
zdroj: vlastní tvorba

Tento harmonogram je orientační. Jednotlivé aktivity jsou plánovány s časovou rezervou, je ale možné, že nastanou komplikace a projekt bude dokončen se zpožděním. Na období „leden“ je naplánována tvorba podkladů pro přednášející a doprovázející organizace. Tyto podklady budou obsahovat výsledky analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací. Pro přednášející bude také vytvořena prezentace, kterou si budou moct upravit a použijí ji k doplnění svého mluveného projevu.

Na období „únor-březen“ je plánováno kontaktování potenciálních přednášejících a vytvoření týmu přednášejících. Přednášejícími budou vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD – jedná se tedy o jedince, kteří mají s touto problematikou osobní zkušenost. Potenciální přednášející budou kontaktováni s pomocí doprovázejících organizací a Facebookové skupiny „Pěstounství na přechodnou dobu.“

Na období „únor-březen“ je plánováno kontaktování potenciálních moderátorů, a to prostřednictvím webové stránky Remedium, profesní sítě LinkedIn či webových stránek vysokých škol, které svým absolventům sdílejí možné pracovní nabídky. Moderátorem může být sociální pracovník z doprovázející organizace, příp. absolvent sociální práce či

psychologie, supervizor nebo facilitátor případové konference. Moderátor bude seznámený s průběhem besedy, s výsledky analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací.

Na období „duben-květen“ je plánována propagace projektu. Propagace bude uskutečněna díky pomoci doprovázejících organizací, kterým bude projekt nabízen. Tyto organizace budou projekt sdílet na svých webových stránkách, sociálních sítích a také o něm budou informovat své pěstouny. Dále bude vytištěno 15 letáků velikosti A4, které budou umístěny v prostorách doprovázejících organizací.

Na období „červen“ je plánována realizace projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“. Tato beseda bude pravděpodobně trvat cca dvě hodiny. Na začátku besedy bude dána účastníkům k podpisu prezenční listina.

Na období „červenec-srpen“ je plánována evaluace projektu. Účastníkům bude po besedě dán prostor pro vyplnění evaluačního dotazníku. Tento dotazník jim bude zaslán také na e-mail. Evaluace poslouží jako zpětná vazba pěstounů pro doprovázející organizace a také pro přednášející.

6.9 Rozpočet projektu

Projekt bude realizován doprovázející organizací, tudíž rozpočet nezahrnuje provozní náklady. Doprovázející organizace pro realizaci besedy poskytne své prostory nebo se beseda uskuteční v rámci školení (např. víkendové školení i s ubytováním) pro pěstouny. Rozpočet obsahuje náklady za služby, mzdové náklady a cestovní náklady. Tyto náklady budou také hrazeny doprovázející organizací. Náklady celkem jsou v částce ve výši 3 500 Kč v této částce nejsou započítány cestovní náklady.

Rozpočet nákladů na jednu besedu			
Kategorie nákladů	Výpočet nákladů		
	Cena za jednotku	Počet jednotek	Celkem
Mzdové náklady			
Odměna moderátora (DPP) (příprava moderátora + samotné moderování)	300 Kč	8 hod.	2400 Kč
Dva přednášející (DPP)	200 Kč	2 hod.	800 Kč
Cestovní náklady	K posouzení v konkrétních případech.		
Náklady na služby			

Propagace - leták velikosti A4	20 Kč	15 ks	300 Kč
Náklady celkem			3500 Kč

Tabulka 4: Rozpočet projektu
zdroj: vlastní tvorba

6.10 Logframe projektu

Cílem této podkapitoly je představit koncept logického rámce projektu tzv. logframe. Jeho obsahem je záměr projektu, cíl projektu, výstupy a aktivity projektu ve vztahu k logice intervence, objektivním a ověřitelným ukazatelům úspěchu, zdrojům a prostředkům pro ověření a předpokladům a rizikům.

	Logika intervence	Objektivní ověřitelné ukazatelé úspěchu	Prostředky pro ověření	Předpoklady a rizika
Záměr projektu	Podpora vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD.	Zpětná vazba od pěstounů vykonávajících PPPD, kteří se zúčastní besedy.	Vyplněný evaluační dotazník.	
Cíl projektu	Vypracovat návrh projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“, která je určena pěstounům vykonávajícím PPPD, kteří	Zpětná vazba od pěstounů vykonávajících PPPD, kteří se zúčastní besedy.	Vyplněný evaluační dotazník.	

	pak budou schopni dětem lépe poskytnout to, co potřebují.			
Výstupy	Data z analýzy potřebnosti projektu a z rešerše odborné literatury vč. kvalifikačních prací a následná podpora vlastních dětí pěstounů z rodin vykonávajících PPPD.	Zpětná vazba od pěstounů vykonávajících PPPD, kteří se zúčastní besedy.	Vyplněný evaluační dotazník.	Zájem o nabízenou besedu, zájem vlastních dětí pěstounů stát se přednášejícími, zájem odborníků o moderování besedy, zájem doprovázejících organizací o besedu.
Aktivity projektu	KA 1 – vytvoření podkladů pro přednášející a doprovázející organizace KA 2 – kontaktování potenciálních přednášejících, vytvoření týmu přednášejících KA 3 – kontaktování potenciálních moderátorů, zajištění	Finanční zdroje, tým přednášejících a moderátor.	Harmonogram aktivit (viz podkapitola 6.8)	Předpokladem je, že po absolvování besedy pěstouni dokáží lépe porozumět potřebám svých dětí a následně je také naplňovat.

	moderátora KA 4 – propagace projektu KA 5 – realizace projektu KA 6 - evaluace			
--	--	--	--	--

Tabulka 5: Logframe
zdroj: vlastní tvorba

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na téma podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu (PPPD). Hlavním cílem bakalářské práce bylo vypracovat analýzu potřebnosti a návrh projektu podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD pro doprovázející organizace. Konkrétní podoba projektu se odvíjí od analýzy potřebnosti. Dílčím cílem byla konceptualizace tématu podpory vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD. Bakalářská práce se skládá z této konceptuální části a dále z části praktické, v níž jsem se věnovala návrhu projektu.

V konceptuální části jsem definovala klíčové pojmy pro uvedení do problematiky PPPD. Z výsledků rešerše odborné literatury, vč. bakalářských a diplomových prací je zřejmé, že podpora vlastních dětí pěstounů je nedostatečná, jelikož dochází k nenaplňování jejich specifických potřeb. Podpora vlastních dětí pěstounů je nedostatečná zejména v oblastech trávení společného času s rodiči a komunikace s nimi. Vlastním dětem chybí pozornost rodičů. Důsledkem toho se vlastní děti pěstounů cítí opomíjené. Dále zde chybí podpora ze strany odborníků (sociálních pracovníků, psychologů atd.), kteří by se v případě potřeby věnovali vlastním dětem pěstounů.

V praktické části bakalářské práce jsem uskutečnila analýzu potřebnosti a také návrh projektu na podporu vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD. V rámci analýzy potřebnosti projektu jsem pomocí dotazníku oslovila vlastní děti pěstounů z rodin vykonávajících PPPD za účelem získání informací potřebných pro návrh mého projektu. Dotazník celkem obsahoval dvě uzavřené a 15 otevřených otázek a vyplnilo ho devět informátorů. Z výsledků analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury plyne, že vlastním dětem pěstounů z rodin vykonávajících PPPD schází zájem a pozornost rodičů, komunikace a společný čas s rodiči. Vlastní děti pěstounů sice s rodiči čas tráví, ale tento čas je zaměřený na společnost velmi malého pěstounského dítěte. Děti rovněž nejsou dostatečně podpořeny v procesu loučení se se svěřeným dítětem předávaným dále mimo jejich rodinu. Rodiče tyto potřeby vlastních dětí nenaplňují ne proto, že by nechtěli nebo neměli své děti rádi, ale proto, že dané souvislosti si dostatečně neuvědomují.

Dále jsem se zabývala návrhem projektu na podporu vlastních dětí pěstounů v rodinách vykonávajících PPPD. Tento návrh projektu vznikl na základě analýzy potřebnosti a rešerše odborné literatury. Jak je již zmíněno výše, vlastní děti pěstounů mají potřeby, které mohou naplnit pouze jejich rodiče. Rodiče ale často o těchto potřebách nemají dostatečné informace, a následně dochází k jejich nenaplňování. Proto jsem navrhla projekt „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“. Rodiče budou během besedy informováni jedinci, kteří vyrůstali v pěstounské rodině jako vlastní děti pěstounů a mají tak osobní zkušenost, kterou mohou sdílet. Beseda je tak

jedinečnou příležitostí k nahlédnutí do života dvěma dětem a propojit své zkušenosti s jejich. Přidanou hodnotou besedy jsou možné pozitivní účinky na přednášející, kteří se díky tomu mohou cítit „vyslyšeni“. Beseda je tedy určena pro pěstouny vykonávající PPPD, příp. pro uchazeče.

Věřím, že tato problematika je vhodná k dalšímu prozkoumání, čemuž nasvědčuje i množství témat, která byla v práci naznačena. Další témata budou otevřena během projektu „Beseda o zkušenostech s PPPD z pohledu vlastních dětí pěstounů“. V rámci této besedy může dojít k diskusi mezi účastníky (pěstouni, vlastní děti pěstounů, sociální pracovníci z doprovázející organizace). Tito jednotlivci společnými silami mohou dojít k řešení mnoha problémů.

Bibliografie

ADOPCE.COM. *Náhradní rodinná péče v číslech*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.adopce.com/zakladni-informace/nahradni-rodinna-pece-v-cislech/>. [cit. 2024-04-20].

BRŮNOVÁ, Kateřina. *Podpora partnerského vztahu pěstounů ze strany doprovázejících organizací*. Online, Absolventská práce, vedoucí Mgr. Hana Šlechtová, Ph.D. Olomouc: CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2023. Dostupné z: <https://is.caritasvos.cz/auth/th/w69ke/AP.pdf>. [cit. 2024-04-09].

DIECÉZNÍ CHARITA PLZEŇ. *Etický kodex sociálního pracovníka České republiky*. [online]. Nedatováno [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://www.dchp.cz/res/archive/001/000121.pdf?seek=1561454028>

DOBRÁ RODINA o.p.s., Dobrá rodina Online. 2024. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/>. [cit. 2024-02-18].

JIROUTOVÁ, Ráchel. *Rodina pěstounů po zkušenosti s PPPD a důrazem na vlastní děti pěstounů*. Online, Absolventská práce, vedoucí Mgr. Hana Šlechtová Ph.D. Olomouc: CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2022. Dostupné z: https://is.caritasvos.cz/auth/th/tj160/AP_Jiroutova-final_.docx. [cit. 2024-04-13].

KAPLAN, C, *The Biological Children of Foster Parents in The Foster Family, Child and Adolescent Social Work*, Human Sciences Press, Inc.: 1988

KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-033-9.

KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie 1. díl: Učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3875-8.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace*. Nové, přepracované vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1100-6.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál. 2012. ISBN 978-80-262-0211-0.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 2013a. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. 2013b. ISBN 978-80-262-0366-7.

MPSV. *Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky pro mladé dospělé*. [online]. 31.01.2024c [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky-pro-mlade-dospele>.

MPSV. *Doprovázení pěstounů, dohody o výkonu pěstounské péče*. [online]. 12.09.2023b [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/doprovazeni-pestounu-dohody-o-vykonu-pestounske-pece>.

MPSV. *Formy náhradní rodinné péče*. [online]. 01.01.2023a [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.

MPSV. *Rodina a ochrana práv dětí*. [online]. 31.01.2024a [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/rodina-a-ochrana-prav-deti>.

MPSV. *Státní sociální podpora*. [online]. 04.01.2024b [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora>.

NATIONAL FOSTER PARENT ASSOCIATION. *National Foster Parent Association*. Online. 2024. Dostupné z: <https://nfpaonline.org/>. [cit. 2024-04-15].

NETOPILÍKOVÁ, Simona. *Budování sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči*. Online, Diplomová práce, vedoucí Mgr. Lucie Blašítková, Ph.D. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Ústav pedagogických věd, 2022. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/51107/netopil%20adkov%20a1_2022_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [cit. 2024-04-13].

Olomoucký kraj. *Seznam pěstounů na přechodnou dobu*. Online. Olomoucký kraj. 2024. Dostupné z: https://urad.kr-olomoucky.cz/pestouni/Lists/Seznam%20pstoun%20na%20pechodnou%20dobu/Vsechny_kraje_prehled.aspx. [cit. 2024-04-26].

PAZLAROVÁ, Hana ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA KARLOVY VARY. *Pedagogicko-psychologická poradna Karlovy Vary*. Online. 2024. Dostupné z: <https://pppkv.cz/>. [cit. 2024-04-15].

PECH, Kryštof. *Pěstounská péče a doprovázející organizace*. Online, Diplomová práce, vedoucí Mgr. Lucie Smutková, Ph.D. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce, 2018. Dostupné z: <https://theses.cz/id/xa6qq/28433217>. [cit. 2024-02-18].

PODOLSKÁ, Markéta. *Význam doprovázející organizace pohledem pěstounů a psychologů*. Online, Bakalářská diplomová práce, vedoucí doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra psychologie, 2021. Dostupné z: https://theses.cz/id/5s1ccw/BC_Podolska.pdf. [cit. 2024-02-18].

POLAND DENISE C., M.S.W., GROZE V. Effects of Foster Care Placement on Biological Children in the Home, *Child and Adolescent Social Work Journal*. Human Sciences Press, Inc.: 1993

POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-01-X.

RODINNÁ PORADNA. *Rodinná poradna*. Online. 2024. Dostupné z: <https://css-ostrava.cz/rodinne-poradenstvi>. [cit. 2024-04-15].

RODINNÉ CENTRUM PRAHA. *Rodinné centrum Praha*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.rodinnecentrum.cz/o-nas>. [cit. 2024-04-15].

ROZUM A CIT. *OSPOD a doprovázející organizace v životě pěstounské rodiny*. [online]. 19.04.2021 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.pestouni-rac.cz/stranka/ospod-a-doprovazejici-organizace-v-zivote-pestounske-rodiny/>.

RYCHLIK, Daniel a kol. *Dobry pěstoun: Náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. ISBN 978-80-90-907053-2-6.

SATIR, Virginia a BALDWIN, Michele. *Terapie rodiny: krok za krokem podle Virginie Satirové*. Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0179-3.

SCHINDLEROVÁ, Anežka. *Zkušenost biologického dítěte v pěstounské rodině*. Online, Bakalářská práce, vedoucí Mgr. Anna Lazecká. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce,

2015. Dostupné z: <https://library.upol.cz/arl-upol/cs/csg/?repo=upolrepo&key=89240951997>. [cit. 2024-02-24].

SINGLY, François de. 2003. *Les uns avec les autres*. Paris: Armand Colin.

SKLENĚNKA, z.s. *Duhová skleněnka*. Online. Duhová skleněnka. 2018. Dostupné z: <http://duhovasklenenka.cz/>. [cit. 2024-04-22].

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE, spolek. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. Online. 7. vydání. Praha, 2021. Dostupné také z: , Středisko náhradní rodinné péče, spolek. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. Online. 7. vydání.

STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE KARLOVY VARY. *Středisko výchovné péče Karlovy Vary*. Online. 2024. Dostupné z: <http://svpkvary.cz/web/>. [cit. 2024-04-15].

ŠTROHMAJEROVÁ, Svatava. *Dilemata pracovníků adiktologického nízkoprahového zařízení*. Online, Diplomová práce, vedoucí Ing. Dr. Alois Kříšťan, Th.D. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra praktické teologie, 2009. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6uytz9/405844>. [cit. 2024-04-16].

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.

TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3.

VEČEŘOVÁ, Štěpánka. *Vliv pěstounské péče na biologické děti pěstounů*. Online, Diplomová práce, vedoucí PhDr. Hana Pazlarová, Ph.D. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra sociální práce, 2014. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/63928/120157651.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [cit. 2024-04-13].

VRUBLOVÁ, Yvetta. *Lidské potřeby a potřeby dítěte*. Online, Distanční studijní text. Opava, 2020. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fvp/zima2021/UOGP010/um/Lidske_potreby_a_potreby_ditete.pdf. [cit. 2024-04-12].

YOUNES, M. N. a M. HARP. Addressing the impact of foster care on biological children and their families. 2007.

ZACHAROVÁ, Eva. Online. In: *Základy vývojové psychologie*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2012, s. 7. ISBN 978-80-7464-220-3.

Dostupné z: <https://projekty.osu.cz/svp/opory/lf-zacharova-zaklady-vyvojove-psychologie.pdf>. [cit. 2024-04-13].

Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě. In: *Zákony pro lidi*. [online]. ©2010-2024 [cit. 2024-04-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Zákony pro lidi*. [online]. ©2010-2024 [cit. 2024-04-24]. Dostupné z: 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (zakonyprolidi.cz)

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi*. [online]. ©2010-2024 [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

ZATLOUKAL, Leoš. *Terapie zaměřená na řešení*. Online. *Psychologie dnes*. 2023, s. 1-6.

Dostupné z: http://www.narativ.cz/files/pictures/clanky/sft_psychologie_dnes_pdf_4daec1f314.pdf. [cit. 2024-04-16].

Seznam tabulek

Tabulka 1: Harmonogram	48
Tabulka 2: Management rizik	53
Tabulka 3: Harmonogram - Ganttův diagram.....	55
Tabulka 4: Rozpočet projektu.....	57
Tabulka 5: logframe	59

Seznam příloh

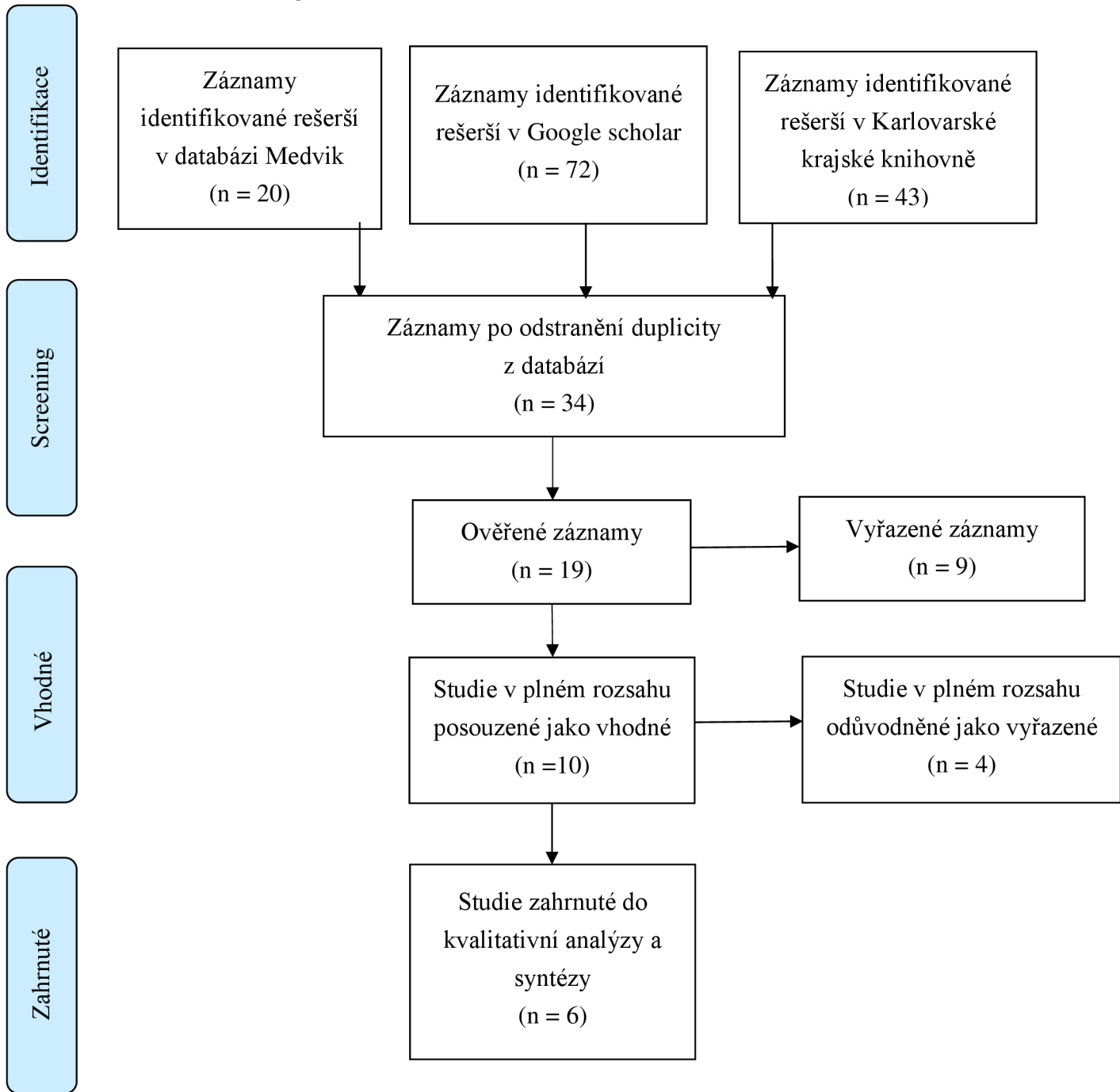
Příloha 1: Flow diagram	72-73
Příloha 2: Dotazník	74

Přílohy

Příloha 1: Flow diagram

Primárně byly prohledávány vyhledávače Medvik, Google Scholar a Karlovarská krajská knihovna. Do vyhledávače Medvik byl zadán dotaz v této podobě: *pestounská péče and služby*. Po zadání dotazu bylo v Medviku nalezeno 20 výsledků. Do vyhledávače Google Scholar byl zadán pojem: *vliv pestounské péče na biologické děti pestounů*, celkem bylo nalezeno 72 výsledků. Do vyhledávače Karlovarské knihovny byl zadán výraz: *pestounská péče*, a bylo nalezeno 43 výsledků. Po vyřazení duplicit z obou databází bylo nalezeno 34 textů. Hodnocení relevance výzkumných studií probíhalo dvoufázově. V první fázi byl hodnocen název a abstrakt, vybráno 19 záznamů a vyřazeno 9 záznamů. Ve druhé fázi pak byl hodnocen plnotext (n=10) z hlediska užití metodologie a relevance výsledků. K hodnocení relevance textu byla aplikována základní vylučovací kritéria: vztah mezi vlastními a svěřenými dětmi, texty o vztazích mezi pestounem a svěřenými dětmi, texty zahrnující osvojení dítěte (další formy NRP mimo PPPD). Po aplikaci všech vylučovacích kritérií byly do analýzy zahrnuty 6 zdroje. Vybrané statě byly důkladně čteny. Podrobnosti o rešeršní strategii jsou uvedeny v obrázku č. 1.

PRISMA Flow Diagram

Obrázek č. 1

Příloha 2: Dotazník

1. Vyrůstal/a jste jako vlastní dítě (tedy biologické) dítě v rodině, která vykonávala (nebo stále vykonává) PPPD?
2. Jaké je Vaše pohlaví?
3. Kolik je Vám let?
4. Kolik Vám bylo let, když jste přijali do PPPD první dítě?
5. Jak jste vnímali délku pobytu svěřeného dítěte u vás doma s ohledem na Váš tehdejší věk?
6. Jaké pro Vás bylo předávat pěstounské dítě (příp. děti)?
7. Myslíte si, že jste byl/a dostatečně připraven/a na předávání pěstounského dítěte? Pokud ano, co Vám k tomu pomohlo? Pokud ne, čím to bylo způsobeno?
8. Jaké nastaly změny v rodině, když jste začali pečovat o děti v PPPD? Jak se změnil váš rodinný život?
9. Změnil se Váš vztah s rodiči (příp. se sourozenci) v důsledku zapojení rodiny do PPPD? Pokud ano, popište k jakým změnám došlo.
10. Jak se změnila Vaše role (nebo pozice) v rodině, když jste začali pečovat o děti v PPPD?
11. Pokud došlo ke změně ve Vaší roli, jak tuto roli prožíváte?
12. Přibyly Vám nové povinnosti, když jste začali přijímat děti do PPPD? Pokud ano, napište jaké.
13. Jaké jste měli (nebo stále máte) specifické potřeby, a jak jsou tyto potřeby naplňovány?
14. Co je (podle Vás) na PPPD pozitivní? Co jste díky PPPD získal/a? Co Vás na PPPD těší?
15. Co je (podle Vás) na PPPD negativní? Co pro Vás bylo (nebo stále je) těžké? Co Vám PPPD „vzala“?
16. Měli jste možnost v případě potřeby využít odbornou podporu zvenčí? Např. podpora ze strany sociálního pracovníka, psychologa. Nebo byste aspoň takovou nabídku pomoci ocenili?
17. Pokud chcete ještě něco dodat, zde je prostor pro Vaše poznámky.

